

Redactor șef **MARIN SORESCU**

Marin SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU”
Inventar Nr.

CĂLĂTORIE PE DUNĂRE

(fragment)

La Passau, chiar în centrul urbei,
Cineva, săpând să-și facă un garaj, a nimerit într-o
Corabie romană...

„Noi am venit aici să facem joncțiunea”, spunem.
Suntem primiți ca vechi cetățeni romani, concetățeni cu drepturi egale
Cu toți cei clădiți de mistria romană.

Locșitorul primarului, care ne aștepta în port,
Vine transpirat, uimit să ne găsească tocmai în primărie, admirând
Goticul. „Ați venit din jos?”

„De mult navigăm pe sub pământ. Pe cel mai vechi strat de
Civilizație – poțitiți falemul nostru”. Ciocnim cu chiupuri,
În loc de pocale, ciocnim cu cuvinte latine – dând din
Prisosul nostru.

Acum îmi explic de ce mă simt acasă, în Europa,
Până la Gibraltar, la Bruxelles și Tamisa, – mă văd împingând „limesul”
ca pe un scut pictat c-o cvadrigă.

Sub sandale se rostogolesc monede care-au mers și în
Dacia.

Mă mulțumesc aici cu confluența celor trei fluvii,
— Care-o fi mai lung Dunărea, Innul sau Inz-ul?
Trecem în revistă zestrea acestei logodne culturale
Și, nevămuțată, o lăsăm
Să-și ducă viitura de sclipiri spre Cazane și deltă.

„Răcăie Europa și vei da de romani”. „Romani sau români?”

„Românii sunt stratul de deasupra – dar și cel mai adânc.”

Dacă îmbrățișăm continentul la rădăcini, vom simți mai clar ce ne leagă.

Nu pufnesc în răs nici când aud că austrieicii își caută
Febrii probe de latinitate.

Vaporul se răsuțește, scuturându-și soldurile, ca o lebedă gădilată de pești.

De la Passau la pas înapoi...

Mesajul nostru va urca singur pe Rin.

PREMIILE ACADEMIEI ROMÂNE

FESTIVAL „ION BĂIEȘU”

JURNALUL LUI JÜNGER de Eugen Simion

STAREA LITERATURII, dialog cu Cătălin Țirlea de Nicolae Iliescu

VREMUIRE, proză de Ioan Lăcustă

VERSURI de Oana Șerban și Vasile Macoviciuc

ANECDOTE TEATRALE de Donald Sinden

Mai semnează: Al. Piru, Dumitru Micu, Valeriu Cristea, Gabriel Rusu,
Cornel Radu Constantinescu, Ion Cocora, Laurențiu Damian

Vasile Gorduz, Femeia lui Icar

CALENDAR

Festivalul Național de Teatru

● A IV-a ediție a Festivalului Național de Teatru „I.L. Caragiale” se va desfășura între 30 octombrie și 6 noiembrie crt. În organizarea Direcției Teatrelor din Ministerul Culturii, Inspectoratului pentru Cultură al Primăriei Municipiului București și UNITER. Competiția va include, cronologic, spectacole ale Teatrului Național („Ghetou” de Joshua Sobol, regia V.I. Frunză) și ale teatrelor „Nottara”, „Odeon” și Theatrum Mundi din București (respectiv „Aștia și viscolul” de Mihai Ispirescu, regia Dominic Dembinschi, „Richard al III-lea” de W. Shakespeare, regia Mihai Mănușu, „Teatru descompus” de Matei Vișniec, regia Cătălina Buzoianu), precum și ale Teatrului de Buzan din Chișinău („Legături primejdioase” de Ch. de Laclous, regia Alex. Vasilache), Teatrului „Radu Stanca” din Sibiu („Decameronul”, text de Alex. Hausvater, regia Iulian Vișa), Teatrului Național din Cluj-Napoca („Sam” de G.M. Zamfirescu, regia Tudor Chirilă), Teatrului „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea („Decameron 645”, text și regie Silviu Purcărete) și Teatrului Național din Craiova („Phaedra”, adaptare și regie Silviu Purcărete). Alte date – în numărul viitor.

BREVIAIR

Editurile românești la Frankfurt

● La ediția (aproape) jubiliară (a 45-a) a celei mai mari manifestări de carte din lume – Târgul internațional de la Frankfurt – România a beneficiat în acest an (între 6 și 11 octombrie), pe lângă standul Ministerului Culturii pentru editurile publice, de un spațiu mai mult decât dublu pentru editurile particulare și pentru societățile comerciale Humanitas, Nemira, Saeculum, Univers și altele. S-au extins cu acest prilej relațiile cu editurile din Europa și de pe alte continente, cu înțelegeri în privința copyright-ului, coeditărilor, comenziilor pe bază de mostre și difuzării cărții românești în străinătate prin R.A. Arcadia. Delegația noastră, condusă de dl Dumitru Constantinescu, director general pentru protecția culturii scrise în Ministerul Culturii, însoțită de directorul general al Frankfurter Buchmesse, dl Peter Weidhaas, a susținut o conferință de presă la care a lansat ideea cooperării pentru a doua ediție a Târgului Internațional de Carte de la București – 9-12 iunie 1994. La „Punctul de întâlnire Est-Vest”, poeta Ana Blandiana „a lansat” pe poetul Mircea Cărtărescu, iar un alt moment revelatoriu în cadrul Târgului a fost prezentarea albumului „Brâncuși” al criticului Dan Grigorescu, tipărit în patru limbi (română, franceză, engleză și germană) de editura Artemis.

BIBLIOGRAFIE

- Lucian B. Blaga, *Cunoașterea luciferică*, Editura „Humanitas”, București, 1993, 224 pag., 850 lei
- Lucian B. Blaga, *Ecoul dogmatic*, Editura „Humanitas”, București, 1993, 192 pag., 790 lei
- Mircea Eliade, *Jurnal* (vol. 1), Editura „Humanitas”, București, 1993, 608 pag., 1650 lei
- Al. Husar, *Ideea europeană sau noi și Europa (Istorie, cultură, civilizație)* Institutul European, Iași, Editura „Hyperion”, Chișinău, 1993, 389 pag., 1600 lei
- Dinu Sărau, *Irba vântului*, Editura „Viitorul Românesc”, București, 1993, 251 pag., 600 lei

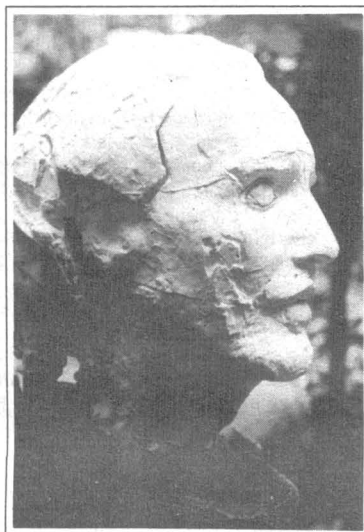
TUR DE ORIZONT

Diferențe de stil (și nu numai) la sărbătorirea ROMÂNIEI LITERARE

Aveam în minte alt titlu pentru această notă din fruntea paginii: „Urare pentru ROMÂNIA LITERARĂ: La mulți ani!” Nu ne-am retras urarea, dar am schimbat titlul după ce am citit numărul special (39-40 crt.), scos la a 25-a aniversare a revistei care a preluat în 1968 denumirea lansată de Alecsandri în 1855 și reluată, ca șef de publicații, de Rebreanu și Cezar Petrescu, după Marea Unire (în paranteză fie spus: sunt date și nume ce s-ar cuveni înscrise pe frontispiciul actualei reviste, pentru că avem impresia că, odată cu ele, se uită titlatura însăși). Împreună cu titlul inițial al notei noastre, aveam în minte și schița unui text aniversar care, fără a fi fost economic, n-ar fi purtat umbra nici unei „rezerve”, deși nu ducem lipsă de așa ceva. Nu ne schimbam gândul nici după parcurgerea editorialului dlui Nicolae Manolescu („25 de ani”), fiindcă ne-am obișnuit și într-un fel ne-am resemnat în ultimul timp cu rigiditatea sa refractară care, chiar dacă nu ajunge la rachiuna vindicativă, nu-l părăsește cu totul nici la aniversările colegilor, nici la înmormântarea câte unuia dintre ei. Nu suntem dintre cei ce se laudă că n-au mai citit ROMÂNIA LITERARĂ de trei ani, spunând-o cu aerul că ignoranța lor intolerantă și politica struțului ar fi o virtute și un blazon. Pe de altă parte, socotind că dacă îți oferă la fiecare număr nu mai mult de 3-4 articole apte să-ți capteze interesul și încă vreo 2-3 spre satisfacerea curiozității (pentru alții – altele), o revistă este excelentă, credem că și astăzi ROMÂNIA LITERARĂ e o revistă foarte bună, în ciuda oscilațiilor cunoscute. Cine vrea neapărat să citească un periodic „din scoarță-n scoarță” ni se pare culturalmente suspect, dacă nu se află pe o insulă pustie, fără altă viață a îndemână. Și tot atât de îngrijorători am fi, în plan intelectual, dacă ne-am dori ca „pozițiile” revistelor noastre să devină cu timpul mai apropiate sau – ferească Dumnezeu – coincidente! Din contră, am vrea ca diferențele să se precizeze și să ne incite și pe unii și pe alții la descoperirea unor argumentații cât mai coerente și expresive, cu tot rafinamentul disponibil. Cu aceste idei am citit, în ordinea paginilor, evocările din numărul special semnate de Andriană Fianu, Mircea Iorgulescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Dimiseanu, Mihai Pascu, până am ajuns la mijlocul revistei, unde ambele pagini sunt acordate primului ei redactor șef, poetul Geo Dumitrescu. Textul acestuia, intitulat „R.L. – speranță și fervoare”, ne-a revelat prin contrast ceea ce ROMÂNIA LITERARĂ a pierdut în ultimii ani, în așa fel încât diferențele de optică și de stil dintre redactorul șef re-fondator și redactorul șef de azi – care nu țin, în sensul unui câștig, de diferențele firești dintre generații – n-au putut să nu urce în titlul notei noastre. Ne temem că, odată cu abandonarea exercițiului critic, în favoarea serviciului politico-partinic, dl Nicolae Manolescu riscă să piardă și simțul și gustul nuanțat al istoriei literare și meta-literare. Iar nouă s-au locotenent, Alex. Ștefănescu, îi imită mecanic gesturile,

obseda „nebulos”, cum însuși zice, și în zilele festive, de catoligarea partizană, stângacie filtrată, a contrafor. Cu „simpatie și cooperanță bunăvoință”, fără discriminări și fără resentimente, face în schimb Geo Dumitrescu istoricul începuturilor, cu tranșante disocii, acolo unde e cazul, repelând, aproape terapeutic, cuvinte astăzi uitate despre „încercarea revistei de a împacă și reuni lumea literară, trecând peste adversități de grup...”, despre „speranța și fervoarea patriotică”, „cea mai înaltă și intensă flăcără”, „îngrijorarea și răspunderea patriotică”, „înălțime și temperatură națională”, „insufletire și energie”, „atmosferă de entuziasm creator” ș.a.m.d.

Urăm colegilor de la ROMÂNIA LITERARĂ ca la a 30-a aniversare sau măcar la a 50-a să parvină, toți cei de față, începând cu dl Nicolae Manolescu, la orizontul de înțelegere a acestei colegiale lecții. La mulți ani!

Vasile Gorduz, Bustul lui Eminescu

Jubileul Cercului literar de la Sibiu oficial de EUPHORION

Mai mult decât o aniversare – un jubileu oficială revista EUPHORION din Sibiu. Nu jubileu propriu (publicația a cărei periodicitate ne scapă e deabia în anul IV, la nr. 34-36), ci al Cercului literar de la Sibiu, mai exact al Manifestului acestuia redactat de Ion Negoitescu acum 50 de ani, în 1943. Dintre fondatorii cercului Cerc, este prezent în paginile revistei doar Ștefan Aug. Doinaș (totodată directorul ei de onoare) care-și încheie elegiaca evocare citându-l pe Goethe, din „Dedicația” la „Faust”: „S-a spart prieteniasca vălmășie/ Și ahl ecoul prim s-a spulberat/ Cântarea mea-n mulțimi străine-ade/ De-apluaze chiar mi-e pleptu-nfricoșat/ Iar cei ce mi-au sorbit pe vremuri cănel/ De mai trăiesc, i-a risipit pământul.” Ion Negoitescu, dispărut chiar în anul jubileului, e invocat prin postume, prin însemnările unor Virgil Nemoianu, prin Vianu, Ioana Postelnicu, Pațița Silvestru, Dumitru Chioaru, dr. Șerban Tamburini, precum și printr-un interviu luat în 1991 de Petru Cărdur. Un foarte consistent „Catalog” semnează Gheorghe Grigurcu, vădind remarcabile calități de portretist, fără a-și propune să reanime atmosfera „vechilui nostru Heidelberg”, cum numea Blaga Sibiu refugiaților clujeni, ci doar figurile protagoniștilor Cercului, cunoscuți ulterior, într-o ordine a hazardului: Ioanichie Olteanu, Radu Enescu, Nicolae Bălău, Ovidiu Cotruș, Negoitescu, Doinaș, Cornel Regman, I.D. Sărbu, Eia Boeriu. Dincolo de

paginile jubiliare, cele de poezie (Dumitru Chioaru și debutanta Adela Greceanu) și de proză (Vladimir Munteanu, Tudor Țopa, Iustin Panța), precum și paginile în limba franceză (versuri de Mircea Ivănescu) sau engleză (Virgil Nemoianu despre Blaga) și altele – mai puțin, peste tot în suferință în acești ani, coloanele de critică și cronică literară – profilează revista EUPHORION (redactor șef Iustin Panța, editor Inspectoratul pentru Cultură Sibiu) printre publicațiile culturale cele mai competitive, cu o ținută grafică și tipografică fără egal în perimetrul proxim.

DIAC TOMNATIC ȘI ALUMN

„Dacă nu există în restul țării, există în Basarabia!”

Revista COLUMNA din Chișinău, care l-a avut până mai deunăzi ca director pe regretatul poet și parlamentar Ion Văideanu, editată în limbile română și rusă, este una dintre cele mai bune publicații de cultură din spațiul românesc. Din păcate, în România este prea puțin cunoscută. COLUMNA apare sub egida Uniunii Scriitorilor din Moldova și a Comisiei parlamentare pentru cultură și culte, este lunară, format carte și beneficiază de o prezentare grafică aleasă. Deviza colectivului redacțional (Ion Furtună, Andrei Burac, Valeria Grosu, Nelly Harabara, Ilie Lupan, Mihai Ciocanu) este *mereu în lumea valorilor universale*, coroborată cu lupta pentru *renașterea spiritului național*. Număr de număr, revista se deschide, în mod simbolic și recuperatoriu, cu capodopere ale poeziei românești interzise până mai ieri în Basarabia. Nu lipsesc texte fundamentale din marii gânditori români și europeni (Mircea Eliade, Cioran, Noica etc.), interviuri cu personalități din toată lumea, eseuri, poezie modernă, proză, pagini dedicate cultelor, teatrului, artelor plastice ș.a.

Dialogul lui Mihai Ciocanu cu poetul Dumitru Matcovschi (în nr. 12/1992) oferă o imagine dramatică a românismului din Basarabia. Poetul, martirizat ei însuși, își exprimă, între altele, amărăciunea că o serie de intelectuali români favorizează într-un fel tensiunile interfrontiste din Moldova, prin minimalizarea până la anulare a existenței unei specificități naționale românești, ceea ce incurajează implicit pretențiile de rusticificare, care sunt departe de a fi fost stopate. Este citată și comentată afirmația unui scriitor de prestigiu de la București formulată în revista (CONTEMPORANUL): „Nimeni n-are voie să vorbească în numele românismului. Nimeni n-are sânge curat românesc”. Ca și cum românismul ar fi o categorie biologică și nu una spirituală! Replica lui Dumitru Matcovschi este legitimă: „Cum adică nu există un român cu sânge curat în România? Dacă nu există, e pierdută țara, dar dacă nu există în România, există în Basarabia”. Din fericire, există destule scriitori și-n România prin care curge *spirit românesc*, căci la asta se referă, de fapt, poetul basarabean.

Theodor CODREANU

Inspectoratele județene, colaboratoarele noastre

LITERATORUL roagă inspectoratele județene pentru cultură să se considere colaboratoarele noastre, la rubricile nou create în această pagină – „Calendar” și „Breviar”. Așteptăm semnale privind manifestările literare programate, precum și succinte cronici ale celor ce au avut loc. Cu mulțumiri anticipate.

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 42 (111) 1993

Comitetul director: VALERIU CRISTEA FANUȘ NEAGU EUGEN SIMION MARIAN SORESCU

Redacția: Lucian Chișu Ion Cocora Nicolae Iliescu -redactori șefi adjuncti Valerian Sava -secretar general de redacție Radu Băieșu Nicolae Diaconu Andrei Grigor -redactori Mihai D. Popescu -machetare și secretariat Vasile Blendea -fotografie

Adresa redacției: București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, casuța poștală 33-20.

Administrația: Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Jurnalul lui
Jünger (I)

E greu de aflat în jurnalul lui Ernst Jünger (comparabil ca amplitudine cu acela al lui Julien Green) o teorie a jurnalului ca literatură. Nu-l preocupă, se pare, tema, nu-și pune întrebarea pe care și-o pun aproape toți cei care în jurnale intime despre utilitatea jurnalului și despre performanța lui ca gen literar. N-am observat în însemnările sale zilnice nici măcar acea silă foarte omenească față de foaia albă, n-am descoperit, o dată cel puțin, gheața de literatură care este boala subtilă a scriitorului. Jünger este, se pare, convins de utilitatea jurnalului, dovadă faptul că la peste nouăzeci de ani, cât are astăzi, continuă să-și noteze zilnic observațiile. Și, apoi, jurnalul său este scris pentru a fi publicat. Destinatarul este de la început cunoscut: marele public. Clauza intimității (secrețul jurnalului) nu este respectată. Jean Rousset stabilește (în *Poétique*, 56, nov. 1983) mai multe trepte ale deschiderii în jurnalul intim în funcție de destinatar (*autodeschidere, pseudodeschidere, deschidere redusă* – cazul Tolstoi, *deschidere maximă* etc.). Jurnalul lui Jünger intră în ultima categorie. Autorul notează cu gândul că peste un an sau doi va tipări ceea ce notează. Două consecințe, inevitabile: 1. vigilența, grija de a nu provoca spiritele, pe scurt, cenzura interioară și 2. preocuparea pentru stilul jurnalului, elaborarea scriiturii... Cum mai sunt respectate, în acest caz, clauzele cunoscute ale jurnalului intim: poetica spontaneității, forma informului, notații dezordonate destinate hazardului?... Nu-i sunt respectate, în totalitate sau o parte dintre ele. Condeiul nu mai aleargă liber și nepăsător pe hârtie. Fragmentarismul începe să se organizeze, să capete un sens, laboratorul de fraze (cum numește, se știe, Barthes jurnalul intim) tinde să fabrice un produs finit sau aproape...

Mai poate fi vorba, în aceste circumstanțe, de un jurnal intim în sensul plin al termenului? Atributul intim încurcă, am impresia, când discutăm despre statutul și structura jurnalului cu o deschidere maximă (Amiel, Gide, Charles du Bos, Jünger, Green, Eliade). Ce mai este intim sau, mai bine zis, ce mai păstrează din secretul vieții mele intime ceea ce notez azi cu gândul că mâine va fi cunoscut de toți? Evident, ceea ce vreau eu, ceea ce trece de cenzura interioară, ceea ce conștiința îmi spune că poate să fie cunoscut de alții... O intimitate, cu alte cuvinte, bine cântărită, un secret consimțit și exprimat cu băgare de seamă într-un număr de pagini bine lucrate... O mistificare, pe scurt, acceptată, pregătită... Să nu

scăpăm însă din vedere faptul că și mistificarea intimității spune ceva (ceva esențial) despre viața spiritului și, în genere, despre un individ care se apucă să noteze zilnic obsesiile și mistificările lui... Observația lui Montaigne (je suis moi-même la matière de mon livre) se verifică, am impresia, mai des în cazul acestor jurnale care se deschid, programatic, spre un destinatar cunoscut: cititorul de literatură. Și nu orice cititor: cititorul de azi, nu cititorul postum; unul care știe despie ce e vorba, te poate verifica în faptele exterioare, poate judeca în chip sever calitatea notației și calitatea ideilor din jurnal. Poetica spontaneității suferă, cu această perspectivă în față, o transformare importantă. Pe măsură ce stilul este lucrat („travailler la mort”), fragmentarismul, informalul se organizează, poetica spontaneității devine, invariabil, o poetică a falsei spontaneități sau o poetică a spontaneității provocate, determinate, în genul picturii (Roussseau-Vameșul) care cultivă cu rafinament naivul, primitivul... Creatorul vrea să obțină un efect prin poetica spontanului, prefigurează succesul, se confesează, dar dă un sens estetic (prin stil) acestei confesiuni... Promisiunea lui Jean-Jacques Rousseau (*voi spune totul despre mine, absolut totul*) e condiționată în acest chip în jurnalul modern: *voi spune totul, tot ceea ce conștiința mea acceptă și cititorul așteaptă de la mine...* Și, chiar dacă autorul nu se gândește când notează în caietele sale la acest destinatar, preocuparea de a pregăti textul pentru această întâlnire există indiscutabil și, odată cu ea, stilul jurnalului se îndepărtează inevitabil de stilul spontaneității. Devine un stil individual, de o expresivitate voluntară...

★ Este cazul jurnalului publicat de Jünger. Nu-i, poate, opera lui cea mai bună (există splendidul roman – parabola din 1939, *Pe falezele de marmură*), dar este o operă pe care el o pregătește de mulți ani și-l reprezintă ca individualitate în literatura din secolul nostru. Într-o *introducere* din 1951, republicată în 1979 în volumul *Grădini și drumuri*, Jünger spune că jurnalul este un gen potrivit pentru spiritul modern, caracterizat prin instrăinarea dintre *spirit* și *obiect*, *scriitor* și *lume*. Jurnalul poate sugera această despărțire și poate prinde, prin fragmentarismul lui, ritmurile rapide ale veacului. Și mai este ceva: într-un stat totalitar (jurnalul este singurul mod posibil de a discuta...). Cu o condiție, pe care Jünger n-o mai spune: se poate discuta sincer, până la capăt dacă jurnalul are un singur desti-

natar și anume pe autorul însuși. Altfel, jurnalul intră sub alte incidente și nu mai suntem siguri că discuția (confesiunea) este posibilă, cel puțin în termenii în care o gândește Jünger.

Jurnalul din ciclul *Grădini și drumuri* începe în 1939, la Kirchhorst, și dă amănunte despre *Falezele de marmură*, cartea pe care Jünger tocmai o scrie. Prozatorul vrea să evite caracterul pur alegoric al povestirii. E bine ca ea să trăiască din propria substanță și, chiar dacă sunt pagini obscure, situații nelămurite, prozatorul să le lase ca atare. Ele pot deveni „germenii unei fecundități ulterioare...” Cercetează la microscop o insectă (Jünger are formație de entomolog și „vânătoriile subtile” – căutarea insectelor rare – constituie marea lui pasiune) și este bucuros că insecta are o culoare verde – metalic. Citește *La Femme pauvre* de Léon Bloy și crede că autorul este făcut jumătate din cristal, jumătate din noroi. În ziua de 12 august termină *Falezele* și mărturisește că a urmărit să dea o proză „fără

zator ajunge cu armata germană în capitala țării pe care o invadează. Ce vede, cum judecă el în aceste circumstanțe imposibile?... Însemnările sunt sobre și exacte, puține referințe de ordin intim. Căpitanul primește comanda celei de a II-a companii din regimentul 287 și, în această calitate, instruește grupele de recunoaștere ale regimentului. Se poartă ca un veritabil militar, face inspecții, participă la marșurile de noapte, seara citește (*Bartleby* de Herman Melville), când este o dimineață mai liniștită (precum aceea din 5 ianuarie 1940) *recopiază* (un termen ce trebuie reținut și deosebit!) paginile din jurnal. Este atent la comportamentul omului în stare de primejdie („omul luptă totdeauna împotriva puterii timpului”, „orice om este un univers”) și, din loc în loc, notează câte un aforism. Iată unul care-i vine în minte în drumul spre Rostatt: „când trăim ca sfinții, înfinițul ne ține totuși”. Splendid. În seara de Crăciun (1939) i se servește la masă fazași cu varză, bine fezandați și este

povestește că bunicul său a traversat aceeași vale în 1870, tatăl său în 1914 și acum e rândul său... Stilul în care căpitanul Jünger notează toate acestea este lipsit de orogantă, Jünger vorbește de primejdii războiului, de fatalități, de *terroarea distrugerii*, de distanța care separă pe războinici de moarte. Naratorul vine dintr-o mare cultură și intră, însoțind o armată, în altă mare cultură. Este a doua oară, în fapt. La Laon își dă seama că a mai fost aici în 1917. Bea un fin Cointreau și o șampanie veche. Seara citește o carte de Bernanos, descoperită în casa în care a fost încarcerat. Meditează la soarta oamenilor celebri și-i pare (ideea profundă) că „în măsura în care ne facem un nume, suportăm o pierdere a calității, în chip special aceea pe care am putea-o numi calitatea aproapelui”. Faptul se vede mai bine, zice Jünger, la femei. Orașul are un muzeu cu piese importante și, pentru a le ocroti, căpitanul pune să fie păzit. Există și o catedrală frumoasă în Laon și, pentru ca vizitatorii să aibă o înținută potrivită, același căpitan desemnează un soldat care să-i supravegheze. Protocolul trebuie respectat. În casa în care locuiește se află o pînă cu vinuri rare, însă în mare dezordine. Jünger se hotărăște să-o aranjeze și caută printre prizonierii francezi un om priceput. Il află, e un fost *garçon de café* din Montmartre. Discută cu el despre vinuri, stridii, despre *bouillabaisse* și despre femei. Garçonul le clasează pe cele din urmă pe provincii. Cele din Marsilia sunt mai puțin frigide decât parizienele. Prozatorul notează cu seriozitate aceste opinii. Printre ele, strecoară și reflecții cu un caracter mai general: „am avut totdeauna o înțelegere pentru nefericire, dar, din nenorocire pentru mine, mai ales pentru acelea care nu erau la modă. Mi se pare, de altfel, că unul din caracterele adevărate nenorociri este acela de a nu fi deloc în gustul zilei”. Observație fină.

Aventura căpitanului merge în acest timp înapoi. În ziua de 18 iunie 1940 ajunge la Montmirail și se instalează în castelul de La Rochefoucauld, unde notează, seara, în jurnalul său așezat la biroul ducelui. Este emoționat, *Maximele* constituie pentru el o carte de căpătâi. Se gândește cu mai mare luciditate la destinul maselor în furtunile istoriei. Starea lui de spirit merge în sensul tragicului: „văd pentru prima oară masă atât de mari suferind într-un spațiu restrâns. În circumstanțe asemănătoare, individul își pierde identitatea. Remarc de asemenea modul mecanic și rezistibil care este propriu catastrofelor”. E limpede că însemnările lui Jünger urmează la suprafață scenariul unui jurnal de campanie, însă, pe măsură ce campania durează și numărul dezastrelor crește, prozatorul moralizat începe să ia locul căpitanului decorat cu *Crucea de fier*. Paginile jurnalului devin mai dense și, cu toate că Jünger nu este filozof și nici nu arată o preocupare specială pentru filozofie, el reflectează cu mai mare acuitate la destinul acestor imense mase de oameni dislocate, spulberate. Trufia învingătorului dispare completamente din caietele intime. Rămâne doar curiozitatea omului de cultură și neliniștile prozatorului „crescut în furtuni de oțel”.

Vasile GORDUZ, Din cenușă pasărea...

vibrații și fără rotire, de o mare fixitate; trebuie ca frazele să-și facă intrarea lor în conștiință, precum luptătorii în arenă, dar aceasta nu depinde de voință”. Depinde, atunci, de ce? La 28 august, orele nouă dimineața, pe când studia liniștit în pat pe Herodot, femeia de serviciu îi aduce ordinul de mobilizare. Il primește fără să fie prea surprins. În ziua de 30 august se prezintă la Cella și află că a fost promovată căpitan. Jurnalul înregistrează, de aici înainte, observațiile căpitanului Ernst Jünger, care ajunge cu regimentul său la Blan-Kenburg, apoi la Près de Greffern, Carlsruhe, Haute aux Roseaux, Montmirail, Bourges, Claire-Fontaine, Adelange și urcă peste câmpii timp spre Paris.

Însemnările din această perioadă sunt de cel mai mare interes. Să ne gândim numai: un mare pro-

incântat. La Haute aux Roseaux blea singur o sticlă de Affentaler Kosterbergberg din 1921 și vinul îl produce toată noaptea visuri colorate. Citește, seară de seară, Biblia și așa va face tot timpul războiului. De pe celălalt mal al Rhinului, francezii trag fără să aibă motive serioase și, enervându-se, căpitanul ordonă să fie trase 250 cartușe spre pozițiile inamicului. Soldații, care de regulă se plictisesc, sunt acum veseli. Nu uită „vânătoriile subtile”. Studiul insectelor produce o satisfacție care crește odată cu vârsta. Soldatul Rumke, bucatarul companiei, se arată priceput și, când pregătește o excelentă supă de linte, comandantul (Jünger) îi acordă gradul de caporal. Intrând în Franța, drumurile sunt jalone de sticle de șampanie. Soldații devastează faimoasele pivnițe franceze. Caporalul-bucătar

I. LITERATURĂ ȘI FILOLOGIE

1. Premiul „M. Eminescu”
a) Horia BĂDESCU – Furcile caudine (poezii)
b) Leonida LARI – Dulcele foc (poezii)
2. Premiul „Ion Creangă”
a) Ioan-Mihai COCHINESCU – Ambasadorul (roman)
b) George CUSNARENCO, Nicolae ILIESCU – Dodecaedru (proză)
3. Premiul „Lucian Blaga”
a) N. STEINHARDT – Jurnalul fericirii (memorialistică)
4. Premiul „T. Maiorescu”
a) Marian PAPAHAĞI – Cumpănă și semn (critică literară)
5. Premiul „Timotei Cipariu”

a) – Tezaurul toponimic al României Moldova, vol. I, partea I (realizat de un colectiv al Institutului de Filologie Română „Al. Philippide” din Iași)

II. MUZICĂ, ARTĂ PLASTICĂ, ISTORIA ARTEI

1. Premiul „George Enescu”
a) Dan DEDIU – Quartet de coarde nr. 3
2. Premiul „Ion Andreescu”
a) Teodor MORARU – (pictură) Expoziția personală, 1991 (Galeria „Simeza”, București)
b) Gh. ILIESCU-CĂLINEȘTI – (sculptură) Participare la Bienala de la Sao Paulo (Brazilia), 1991
3. Premiul „George Oprescu”
a) Mihai GRAMATOPOL – Artele miniaturale în antichitate

Premiile
Academiei
Române
pe anul 1991

VIAȚA CĂRȚILOR

Sprrijinit în lancea melancoliei

Petre Bucșa
TRANSPARENȚE
Ed. Porto-Franco
Galați 1993

Cu mai mult timp în urmă un teoretician al „criticii debuturilor” atrăgea atenția asupra faptului că poezii au tendința de a-și revizui opera de tinerete. În această serie intră și Petre Bucșa cu noul său volum de versuri – *Transparențe* –, poet de la al cărui debut editorial au trecut 50 de ani (*Cetini moho-râte*, 1943). Astăzi Petre Bucșa privește înainte și înapoi cu melancolie. Nota dominantă a poeziilor sale e obsesiva scurgere a timpului: „Vă mai aduceți aminte/ de anii noștri tineri?... / Doamne cât de repede i-am lepădat/ asemenea dinților de lapte/ și inconștienți, i-am aruncat la gunoi/ având credința stupidă că în locul lor/ alții mai teferi se vor ivi”. (*Prietenii*). Același sentiment domină frământarea artistică împletindu-se cu senzația sublimului chin, al cuvântului părelnic, „precum steaua în oglindă” a cărei fâlfire o aude (fără a o putea vedea) pierzându-și ecourile în tunelul timpului: „Până în margini de margini/ mi-e dor și mi-e sete de tine/ o vântule de-aievea/ vino să-ți pipăi cununa de spinii/ și să plâng. / Vino până nu putrezește fibra luminii/ până nu se înneugu-rează fața ei de argint/ până când acest pumn de țărână/ nu este chemat de pământul/ din care odinioară s-a smuls!” (*Umbra fragilă*) Poezia de dragoste e, și ea, atinsă de aura tristă, a trecerii „peste răspântie”. Cu toate acestea senzația de liniște, echilibru și lumină e foarte puternică. Poetul nu e măcinat de incertitudini, ci are neliniștea cunoașterii, poezia nu e enunțativă, în genul lirismului sentențios, nu e tentată de efortul revelării stărilor ineffabile. Ea are fața înțoașă spre atemporal, spre „vremea de glorie a zeilor” care (urmează tot o constatare a sa) „a cam trecut de mult”. Sprrijinit în lancea melancoliei ca un alt Don Quijote, poetul ia act de existența nemiloasă a timpului care-i transformă idealurile într-o luptă cu morile de vânt mișcate de o soartă fătarnică și lunecoasă: „Timpul hain/ se revarsă peste mine în șuvoaie” năruindu-se lent în „albiile sângelui” și „peste arătătoarele oriculiui”. Uneori poetul se revoltă și își sfidează cu mândrie apropiată de fronda inamicul: „Din când în când din dealul cu pruni/ cineva îmi măsoară prin binoclu/ statura/ Dar eu fi războiesc/ și-mi potrivește penelele cravată...” (*Din când în când*). Alteori imagini de coșmar îi tulbură liniștea: „În carnea mea bătuți de vremuri/ aud uneori cum își așterne moartea/ / penelele, culcușul/ Și mă cutremur” (*E cineva?*) Rezultatul nu e sentiment greu suportabil, o luptă cu viitorul, ci, mai degrabă un armistițiu în reculegere, o pace tainică, senină, mionică: „Mereu parcă mă-ncearcă un cutremur/ O răzvrătire a cârnii lent îmbătrâ-

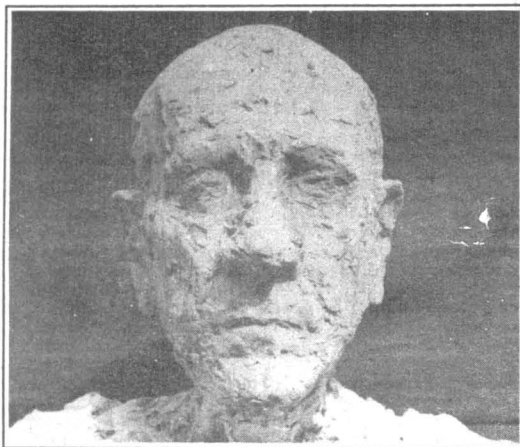
nind/ și-un vuiet surd s-ar furișa prin vrană/ fiecărui os, precum un vechi, nevertebrat colind... / Și parcă simt asupra-mi cum, alene/ perseverent își țese plasa un paianj/ și cum prin broderia ei nespuse de fină/ lacrimii moi de ceață stelele-și preling.” (*Pre-sentiment*).

Cititorii dau cu ușurință sume respectabile de franci, dolari, mărci sau lire sterline pentru a cunoaște amănuntele picante din viața VIP-urilor, adică a persoanelor foarte importante într-un anumit moment. Pentru literatura romană, până nu de mult acest lucru era aproape imposibil. Acum se poate și la noi. Simplului cetă-

sunt mascate rebusistic, dar pot fi descifrate relativ ușor. Cititorii își poate oferi, prin urmare și plăcere de a afla imediat, și pe cea de a căuta. Astfel, lectura îi poate fi atât utilă, cât și plăcută. Eventual!

Dar, după încântarea de a afla cât de nemernici au fost cei care ne-au făcut să tremurăm de frică timp de patru decenii, te cuprinde oroarea. Un sentiment apropiat de îngreșare și refuz al faptului că ei au putut exista. Și poate mai există încă. Aici, descoperi un amănunt interesant: vorbele nu descriu *exact* istoria, dar pot genera o atitudine față de istorie. Prin nu știu ce sistem de vase comunicante ale conștiinței, bărfa frizează, uneori, metafizica.

Gabriel RUSU

Vasile Gorduz, Portretul lui H. H. Catargi

Poeții, ca și femeile, sunt sensibili la vârstă. Petre Bucșa are curajul acestui adevăr disimulat în artă, privind-o fără teamă, neliniștit doar de cuvintele ce n-au putut fi rostite și au lăsat gândurile fără veșmânt. Își asumă adică o responsabilitate pe care, vai, critica neputând-o degghiza ci doar trage, ar putea răni fără voie.

Lucian CHIȘU

Bârfa la români

Grid Modorcea
BĂIEȚII DE BANI GATA
Ed. Alcris
București 1993

Pentru că obiceiul de a colporta zvonuri trebuia să poarte un nume, i s-a spus, simplu, Figaro. Desigur, mai întâi a fost personajul lui Beaumarchais, apoi cunoscutul cotidian... și așa mai departe. Chestiunea devine interesantă atunci când o proiectăm între cele două oglinzi paralele deja celebre – viața și literatura. Probabil că *spunerea de povești* este ceea ce deosebește omul de celelalte viețuitoare. De la focul preistoric care aduna în jurul său tribul, până la sala de cinematograf care fascinează milioane de cetățeni onești bănuți de dorința de a evada din onestitate, ființa umană a căutat și a aflat, mereu, sanctuare ale gregarității. A fi laolaltă îndeamnă la a schimba impresii. Nu unul despre altul, ci, mai cu seamă, unul despre ceilalți. Așa se nasc poveștile, povestirile, legendele și miturile. Din bârfă. În viață nu trebuie să spui neapărat adevărul, ci să povestești cu farmec. În literatură nu trebuie să scrii neapărat adevărul, ci să narezi cu farmec.

Pentru literaturile occidentale, bârfa turnată în text a creat, de foarte multe ori, best-sellers-uri.

Și s-a dat libertatea de a părăsi șoapta la un colț umbrs de stradă și de a-și găsi aceleași delicii în postura de cititor. Are posibilitatea de a intra, cu ochii minții (uneori, poate, cu cei ai minciunii), atât în dormitorul „foștilor”, cât și în cel al „actualilor”.

Bârfa la occidentali este, mai întotdeauna, subțire. Bârfa la români este, mai întotdeauna, groasă, lăfăindu-se din abundență în piperatul sos al scandalului stil balcanic. „Vorbe! Povești!”, spune un personaj din *Băieții de bani gata* (pag. 59) – cartea lui Grid Modorcea, recent apărută la Editura Alcris. Respectivul personaj dorea, astfel, să infirme opinia unui partener de dialog. Atitudinea lui este, însă, lipsită de sens... și simț narativ. Pentru că simplul cititor frisează de plăcere tocmai atunci când i se pun sub ochi „vorbe și povești”. Pe el nu îl interesează autenticitatea zvonului, ci gradul de indiscreție al acestuia. La numai două pagini distanță, un alt personaj îl contracarează pe primul: „Dacă vrei să scrii adevărată istorie, trebuie s-o întorci ca pe-o mânășă. Partea nevăzută e cea mai interesantă, fiindcă e cea mai vie! Uite, știi că Petru Groza era cel mai futadore din România? Avea o sculă... că o prindea cu o jartieră de pulpa piciorului, să nu-l facă de rușine prin adunări, la mese sau congrese, când se uita la vreo fustă!” (pag. 61-62). Asta a fost, e și va fi, deci. Zvonul scandalos, amănuntul pican, trimiterile obscenă despre și la persoane sus-puse sunt prizate cu lacom entuziasm de anonimul cititor. *Băieții de bani gata* mixează aproape toate zvonurile oripilante care au circulat pe seama nomenclaturii comuniste din România ultimilor 40 de ani. Carte de memorii, carte de reportaj, carte de comentariu eticist cu exemple negative? Este greu de definit exact... Grid Modorcea dezvăluie viața intimă a celor care au fost la putere pe timpul lui Dej și Ceaușescu – și, mai cu seamă, a odraslelor acestora. Lux deșănțat, orgii sexuale, abisuri de mizerie umană, o înfiorătoare nepăsare față de ceilalți, cei „de jos”. Unele nume apar ca în realitate, altele

Singurătatea sinelui

Călin Vlasie
UN TIMP DE VIS
Ed. Calende
București 1993

Lirica secolului al XX-lea vorbește în enigme, obscurități și disonanțe. Călin Vlasie folosește un limbaj al visului, impunând în peisajul liricii contemporane *Un timp de vis* și o scriitură onirică: „Trăiesc într-un vis din care nu mă mai pot/ trezi!... / Ferice de mine că pot încă vorbi visând” (*Un timp de vis*).

Poetul se abandonează visului din vis: „...Sunt trăit de vis!... / Cum se face că eu pot descrie/ visul pe care tocmai îl visez?” Eul său participă la obiectul imaginației sale lăsându-se trăit de visul care devine o inteligență poematică, „operator” al limbajului poetic, artist care-și experimentează actele transformatoare ale fanteziei sale dictatoriale sau ale opțiilor sale ideale pe un material dat (ființa poetului): „Rolul acestui vis este de a modifica/ total ideile și simțămintele corpului/ pe care cândva îl numeam al meu... / Sunt captivul acestui vis”.

La nivel structural, haosul originar, când visul era neființă, ne-scrisură, se regăsește printr-un trucaj stilistic: absența punctului, care pare să detroneze fragmentarismul estetic postmodernist, fără să anuleze însă fascinația indeterminării. Punctul nu există. În loc de punct urmează alt titlu care anulează discontinuitatea sau poate că titlul este o camuflare a punctului, o complexă stare sufletească ce se decantează în versuri. Absența „spațiului” a punctului, transfigurarea lui în semnificativ și semnificație, traduce ilimitarea temporală, înfinarea onirică.

Visul este în același timp Marele Real și Marele Abstract, care justifică singurătatea metafizică a poetului: „Să fii singur și fără/ singurătate în camera de vise a sinelui: intrasem în mine/ Adânc în mine/ Mă baricadasem/ Și vorbeam/ Vorbeam tare în clădirea/ cu infinite săli/ prin care treceam/ în viteză în mare viteză/ Nu mă vedea nimeni/ Nu mă chema nimeni/ Vorbeam cu mine însumi/ Enervat de mușenia zidurilor”.

„Enervat de mușenia zidurilor”, de imposibilitatea unui dialog cu clădirea din vis, poetul își mută

vorbirea din vis în scriitură, în acest limbaj al visului care se vorbește pe sine căutând un posibil dialog cu un potențial lector. Lectura poate anula singurătatea poetului care înțeală în poeme ca elipsă metaforică.

Singurătatea se anulează. Poetul rămâne cu timpul de vis. Singur fără singurătate.

Cristina NECULA

Romanul parodic

Laurențiu Cernet
EVADARE DIN PARADIS
Ed. Helicon
Timișoara 1993

Dacă cineva ar cumpăra noul roman al lui Laurențiu Cernet cu speranță de a urmări cu sufletul la gură vreo poveste tumultuoasă ori destinul tragic sau fericit al vreunei personaje, ar fi dezamăgit. Ceea ce scriitorul numește „roman” este de data aceasta mai mult o încercare de autoanaliză, de demontare a resorturilor intime ale creației literare.

Începând un fir epic – povestea unui Emil Rogovea, părăsit brusc, nu se știe de ce, de soție – L. Cernet se oprește din loc în loc pentru a reflecta asupra condiției romanului: „S-au topit rigorele de altădată. Mi-e teamă că pe cititor nu-l interesează decât acțiunea și personajele”, încearcă diverse variante pentru a continua narațiunea, punându-și, rând pe rând, în fața cititorilor, deveniți spectatori, măști duioase, vesele, triste sau chiar grotești, uimindu-i cu arta sa de a se juca cu cuvintele: „Mă joc cu vorbele și-mi antrenez creierul”. Dincolo de toate, parodia rămâne unul din punctele forte ale autorului, parodia ca expresie a simțului ridicolului: „Mai încolo zăresc un pătuț gotic, lângă care un bătrân caștec – în profil seamănă cu Ronsard – cioplește un fluier dintr-o ramură de salcie. Mi-l închipui potrivind, cu degetele sale de om al secolului XX, tuburile de trestie ale unui nai. Unde ești Pan?”

Fiind scris în anii 1987-1988, romanul este o reacție încărcată de ironie la adresa literaturii-șablon: eroi exemplari, probleme bine definite și soluții clare; o lume în care nu există decât frământări majore, generate de elemente exterioare – un paradis iluzoriu și timp. Tocmai din acest paradis evadează Emil și Vera Rogovea, intrând și pe cei din jur și pe cititor.

Caracterul introspectiv al scrierii este evident, căci cei doi se caută fiecare pe sine, devenind nemulțumiți atunci când se simt copleșiți de suficiență.

Problematika pusă pare a fi de mare actualitate. Luați de vâltoarea măruntășurilor cotidiane ne închinăm prea adesea într-o carapace de indiferență și automulțumire, renunțăm să mai avem idealuri și să mai luptăm pentru ele. Tocmai asta vrea să ne reamintească istoria lui Emil – e necesar să nu uităm să visăm, să ne dorim altceva, să „ne copilărim” din când în când, căci „Numai așa nu vom îmbătrâni nicodată”, refuzând platitudinea, mediocritatea, rutina.

Corina CHELARU

STAREA LITERATURII

CĂTĂLIN ȚIRLEA declară că vrea să fie un bun SCRITOR ROMÂN

La radio, my gggeneration cu formația WHO. La televizor, WHO'S WHO.

Reprezentant lucid al celor născuți după 1960, Cătălin Țirlea își asumă riscul. Într-o lume scriitoricească balcanică și periferică (din vina ei), el are complexul lipsei de complexe. Bravo lui!

În dosul prezenței de playboy (înalt, brunet, graseind ușor, mâini puternice, de tenisman) se ascunde tot atâtă rigoare și restul tandreie.

Îmi amintesc tăietura aspră a textelor lui. La fel de aspri sunt și termenii pe care îi folosește. Nu știu ce va deveni Cătălin (poate un moralist, poate nu) dar e bine că e. Iar după el, cu siguranță, se pregătește ziua de mâine a literaturii române.

— Uite ce-i, fiindcă am un oarecare plan cu toate convorbirile astea, să te întreb și pe tine cine ești și ce poțezi?

— Păi... nu prea știu! E greu de răspuns. De altfel, nici nu se pun astfel de întrebări. Vrei să produci crize existențiale interlocutorului...? Vrei, doamne-fereste, să se sinucidă...?

— Ascultă, eu pun aici întrebări! Dar s-o luăm altfel. Se zice că ești redactor la televiziune!

— Deci mă inviți să-mi fac mea culpa. Ei bine, n-am s-o fac... Nu mă simt cătuși de puțin culpabil și nu mă rușinez de activitatea mea la TV. Am fost, în toate demersurile mele, perfect onest față de mine și față de breasla scriitoricească, căreia îi port un prea mare respect ca să-mi permit cu ea „mărlăniile” tipice ziaristului. În rest, televi-

juns să-și publice cărțile o dată la doi ani; are nevoie și de un loc unde să-și exprime obsesiile imediate, opiniile de conjunctură, detaliile existenței cotidiane, iar acest loc nu trebuie să fie presa cotidiană, presa de consum, care îl pervertește, ci revista de cultură.

— Cărțile nu schimbă și ele opiniile cititorilor?

— Literatura nu e făcută să miște masele. Ea poate să miște conștiința lor, dar asta la nivel de secole, e o mișcare lentă...

— Totuși, cred că literatura e mai importantă decât istoria. Descrie mai corect, nu crezi?

— Ba da. Amprenta literaturii în conștiința umanității e mai accentuată decât aceea a istoriei. Dar eu ziceam altceva: nu scrii o carte ca să scoți oamenii în stradă, pentru asta scrii, even-

literar ar fi mai dinamică, cel puțin...

— Ai zis că meseria ta... etc. Dar ca realizator tv, ce-ți propui să... „realizezi”?

— Măi omule, acolo e altceva. „Nouăzeci” e o problemă de familie. Eu la televiziune nu sunt și nu pot fi „nouăzeci”. Acolo, obligația mea morală este aceea de a reflecta toate zonele literaturii contemporane, în măsura posibilităților și a priceperii mele. A, că aduc și scriitori din generația mea, asta o fac pentru că nu știu cine ar putea-o face, dacă nu eu...

— A propos, simți o luptă între generații?

— Nu. Singura generație cu care am avut contact a fost generația '80. Sunt prieten cu aproape toți. Au fost alături de mine de la bun început, m-au învățat să scriu... Lupta, pentru că este vorba și de o luptă, se dă între lichele și oamenii care vor să rămână onști.

— Crezi că e utilă o discuție pe generații?

— Nu face nimeni așa ceva și nici nu cred că ar fi util. Generația e o chestiune de perioadă de formare. După existența în pluton timp de trei, patru, cinci, hai zece ani, generația se dizolvă. De-asta spun că generația '80 a dispărut.

— În sensul asta cred că ai dreptate. Dar ia spune-mi, care e diferența, dacă e, între optzeciști și nouăzeciști?

— Ce să spun... Părerea mea e că noi, așa-zisii „nouăzeciști”, nu formăm o generație literară, asta și datorită conjuncturii, pentru că noi ar fi trebuit să existăm ca generație acum, în anii ăștia, în care vezi ce chef pentru literatură are lumea... Voi, din punctul ăsta de vedere, ați avut noroc. „Nouăzeci” nu este revista generației '90, ci doar a unui grup. Titlul derutează... Cred că noi, ca scriitori, avem o sarcină mult îngreunată. Ca să fii scriitor, azi, trebuie să ai nebunia de a vrea cu tot dinadinsul să fii. Pe voi vă trăgea grupul și vremurile (ca să nu zic că și ambiția unor... mentori!), rătașii erau imediat chemați la ordine. De noi n-are cine să tragă: vrem să fim scriitori — bine. Nu — nu!

— Ce te face să vorbești astfel?

— Libertatea de expresie. Asta este marota existenței mele de scriitor. Câtă vreme nu se atentează la lucrul ăsta, eu nu plec din România.

— Care e rolul criticii?

— Critici literari, creatori de sisteme teoretice, noi nu prea avem, din păcate. La noi criticii stau pe granița dintre teoria de sistem și cronica literară. E penurie de sisteme critice, și tocmai asta e rolul criticii literare. Criticul literar nu trebuie

confundat cu cronicarul. Uite, cei de la „România literară” au încercat să impună o generație de tineri, după chipul și asemănarea lor. Dar astăzi cronicarul literar nu mai are impactul pe care l-a avut altădată un Manolescu, de pildă. Dacă tinerii critici vor persista în a face cronică literară, nu vor ajunge nici măcar ca Manolescu, cronicari. Și mai e ceva: când cer criticului literar să fie și creator de sistem, nu-i obligatoriu ca acesta să fie și o personalitate culturală enormă. Pot exista grupări teoretice care să propună viziuni noi asupra literaturii, fără să stea sub mantaua unui patriarh, a unui guru. Noi avem, din păcate, prejudecățile astea.

— Cum vor arăta, deci, revistele literare?

singura formă legitimă de organizare a scriitorilor români. Așa, noi, acasă, cu prietenii, putem face câte uniuni dorim, dar asta e forma instituționalizată. Noi trebuie să ținem cu dinții de instituțiile de cultură naționale care pot și trebuie să protejeze artiștii: Ministerul Culturii, Uniunea Scriitorilor, Fundația Culturală Română... Nu discut aici chestiunea persoanelor din conducerea lor. Grav este însă altceva, dincolo de toate aceste întâmplări cu personaje: există forțe interesate în distrugerea instituțiilor culturale, și nu a persoanelor aflate în fruntea acestora.

— Ce vorbești, dom'le? Și care sunt aceste forțe?

— Cei care, din diferite rațiuni sau complexe, doresc

— Toate ar trebui să arate ca „Nouăzeci”. Cronici, scurte texte literare și în rest, masiv, opiniile scriitorilor despre problemele curente ale vieții literare. Dacă publicăm întruna, prin reviste săptămânale, cărți, studii de amănunt, articole omagiale, uzurpăm rolul cărții și frustrăm viața literară de oglinda ei curentă. Există tipuri de reviste ca „Arc”, „Transilvania”, „Steaua”, „Viața românească”, „Lettre internationale” care merg pe ideea de caiet, unde pot intra și texte literare ample, și studii. Dar revistele literare ar trebui să fie dinamice, mai degrabă să discute decât să publice...

— Cum trebuie așezată scara de valori?

— Eu am propria mea scară de valori. Vezi tu, ierarhiile literare sunt un instrument util pentru coafeze. Pe profesioniști nu-i păcălește nimeni. Dar, mă rog, dacă unui care că lucrurile mai trebuie reasezate, treaba lor. Să punem cazul Griguru. Eu de-abia aștept cartea lui în care să demonstreze cum trebuie reasezate valorile literare, așa cum aștept și cartea-replică a lui Simion, în care să vadă de ce sunt ele bine așezate așa cum sunt. Din păcate, criticii noștri preferă să se înjure prin gazete relativ la o anumită chestiune, în loc s-o abordeze total, în cărți.

— Văd că spui multe, dar de scris?

— În fine, am semne clare că-mi va apărea volumul de povestiri, la editura Fundației Culturale Române, ce va cuprinde texte scrise între anii 1987—1989. După '89 am scris un volum de proze foarte scurte, la granița dintre literatură și publicistică, pe care nu știu cine mi-l va publica, iar de doi ani îmi bat capul cu un roman, „Anotimpuri de trecere”, pe care îl voi termina în iarna asta.

— Ce părere ai despre Uniunea Scriitorilor, că tot e „la une”?

— Uniunea Scriitorilor este

degradarea prestigiului unor astfel de instituții. Pe de-o parte, liberalii utopici, care cred că în cultură trebuie procedat ca în agricultură, conform legilor economiei de piață, fascinați de teoria statului minimal în aceeași măsură în care erau, mai demult, fascinați de teoria statului socialist. Pe de altă parte, naționaliști extremi, veșnici adversari ai instituțiilor de cultură moderne, amatori de structuri instituționale anchilozate.

— Tu ești de dreapta sau de stânga?

— Eu sunt un om de stânga. Opoziția, la noi, nu se poate face decât pe pozițiile stângii, asta și pentru că de decenii întregi avem regimuri politice de dreapta, fie prin coordonata naționalistă, până în '89, fie prin cea liberală-utopică, după '89. Sunt de stânga și din fronda, căci mă enervează enorm ideea că dacă nu ești de dreapta, nu ești intelectual fin...

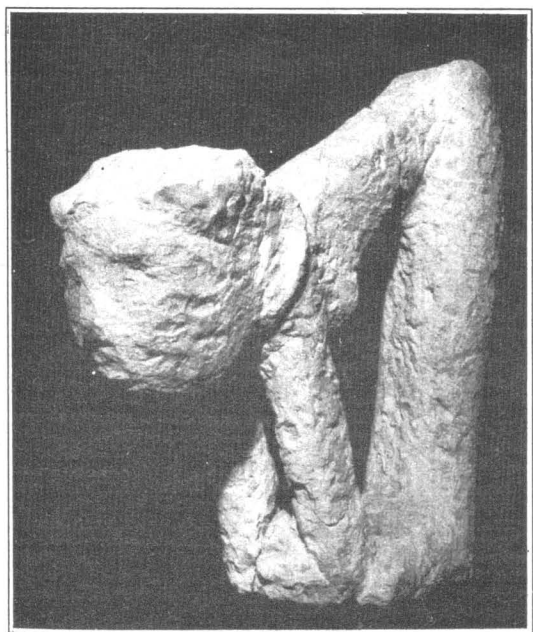
— Cum se vede, din larg, literatura română?

— N-am fost, în viața mea, decât până la Ruse, care este un oraș frumos din străinătate. Când am fost acolo, n-am stat decât cinci ore, timp în care mi-am cumpărat țigări, așa că n-am avut timp să mă uit după literatura română, să văd cum se vede... din străinătate...

— Ce crezi că are de spus lumii literatura română?

— Aidoma spațiului sud — american, aflându-ne și într-o situație comparabilă, avem latențe spirituale care ar putea interesa lumea. Din păcate, ni se așază bariera limbii, pe care ei n-o au. Noi nu putem ieși decât cu traduceri, și-alea proaste. Dar despre lucrurile astea, Mircea Cărtărescu îți poate vorbi mult mai afectuos. Eu nu vreau decât să fiu un bun scriitor român, pentru cititorii români. Restul e orgoliu.

Nicolae ILIESCU

Vasile Gorduz, Himeră

ziunea este doar locul de unde-mi câștig, lunar, existența. Nimic mai mult (subliniază, te rog!). Meseria mea este aceea de scriitor, nu de realizator tv, care e o funcție de conjunctură.

— Eu mă consider cititor cu diplomă, drept pentru care te întreb, ca scriitor, ce-i cu această revistă „Nouăzeci”?

— Eu mă cramponez, mai mult, poate, decât alți colegi ai mei, de ideea existenței acestei reviste, și lucrul ăsta mi s-a și reproșat, dar continui să cred că „Nouăzeci” e mai mult decât un joc. Scriitorul are nevoie de instrumente diverse pentru a se putea exprima deplin. Nu-i de a-

tual, editoriale. Clar? Literatura e conștiința de durată a unui popor, nu un stimul pentru convulsii ale de conjunctură.

— Și, va să zică, ce vrei voi cu „Nouăzeci”?

— Este o revistă de grup (o fac împreună cu Cristian Popescu și Ioan Es. Pop) și o scoatem în ideea de a avea și noi un loc al nostru unde să ne spunem enervările lunare. Că, privită din afară, ea poate însemna mai mult, având un program și o linie fermă, asta e o consecință și nu neapărat o premisă. Eu cred că dacă fiecare grup de prieteni-scriitori ar avea câte-o revistă de-asta lunară, viața

IMPOTRIVA CURENTULUI

Valeriu CRISTEA

Alte gânduri de toamnă (II)

Dana Dumitriu de la a cărei prematură și nedreaptă dispariție s-au împlinit șase ani, spunându-mi, odată, după o târzie călătorie a ei la Paris, unde se întâlnise și unde, firește, discutate cu prieteni și prietene din exil: „Prea le miroase (unora dintre aceștia n.n.) totul în țara asta (în România)”. Din această snoabă strâmbătură din nas s-a născut de fapt opoziția noastră pseudo-intelectuală. Care nu poate respira decât în parfumata Europă.

Mă obsedează titlul ultimei (deocamdată) cărți a lui Eugen Simion: *Moartea lui Mercuțiu*. Probabil pentru că și eu mă consider un Mercuțiu.

Moment istoric: primirea României în Consiliul Europei. Secvență antologică: ministrul de externe al României sărutând mâna d-nei Catherine Lamitiére, „doamna de fier” a repetatelor noastre examene în ale democrației.

Marea majoritate a oamenilor din Estul Europei sunt nemulțumiți, aproape în egală măsură, de trecut și de prezent, și se tem de viitor. Aceasta e situația, și de la ea trebuie să pornească analizele și deciziile. Nostalgia după ce a fost nu există decât pe compartimente. Eu de pildă am nostalgia filmelor pe care Televiziunea română le dădea până prin 1985. Căci ceea ce ne dă ea astăzi, din acest punct de vedere, e de obicei infect, chiar dacă e mai totdeauna american.

De ce oare mai toți intelectualii care o duc excelent (și care au dus-o astfel și înainte) au mereu în gură cuvântul *desperate*? Ca să pară mai interesați? Oricum sunt foarte interesați, ca specie.

PRIMIM:

Plângeri ale unui fost ministru

Cu inteligența lui parșivă și molcom zeflemitoare, domnul Andrei Pleșu comite, fără să vrea, unul din cele mai paradoxale pamflete literare postrevoluționare. Publicat în *Dilema* pe care o păstorește cu superioară bonomie și oarecare comoditate administrativă, scrierea debutează printr-o rafală cu gloanțe oarbe trasă jur împrejur în ținte care încep cu Vadim Tudor și se termină cu Ana Blandiana, să zicem. Nu iartă nimic gânditorul de la Tesca și cu automatul spontaneității fixat în soldul încă neluxat de patimi politice se vrea echidistant și îngăduitor ironic.

Prilejul scurtei predoslovii pregătește rama tabloului în care, cu tușe sigure de pedagog rasat, va creiona portretul vorbit al celui mai tânăr și straniu președinte pe care l-au avut scriitorii români: Mircea Dinescu.

Cine și ce este copilul teribil din Slobozia în viziunea patern mustrătoare a fostului ministru și intelectual de indiscutabilă rasă? Este, în formularea vag pudibondă, o „natură dificilă”.

Care sunt, în viziunea ex-ministrului, trăsăturile acestei „naturi” atât de speciale? Întâi, „falimentul oricărei pedagogii”. Apoi, ar mai fi „arbitrar ca un cutremur și previzibil ca un anotimp”. Se mai pot adăuga lipsa „calmului instituțional” și chiar „genuin-abuziv”. Și în fine, „poate fi nedrept” și „poate răni”. Dar numai atât. În rest, Dinescu are o mulțime de alte calități pentru care domnul Andrei Pleșu, suferind confratern, îl deplânge și-l

Xenofobia, respinsă în principiu cu indignare de toată lumea este în realitate acceptată de aproape toată lumea, în anumite cazuri și împrejurări. Dar nu există cazuri și împrejurări, oricât de grave, care să justifice eliberarea unor permise de xenofobie.

Indiferent de situațiile politice nu detest și nu voi detesta nici un popor, fie el de la antipozi sau vecin. Sechele ale educației internaționalist - comuniste, probabil.

Un domn care ne-a vizitat țara (însoțit de o micuță doamnă) deplânge faptul că unii intelectuali „s-au întors prea repede la preocupările lor”. Nenorocirea (căci nenorocire pare a fi în opinia respectivelor domn) s-a produs cu toate că intelectualii au avut mereu în fața ochilor două luminoase exemple de dăruire civică, de sacrificiu: „Când Gabriel Liiceanu își pune în paranteză vocația lui de filozof,

când Nicolae Manolescu pune în paranteză literatura pentru a se angaja politic, pentru a mișca ceva, reabilitând conceptul politic spre deosebire de politica unde viermuiesc politicienii, pentru a trezi conștiințele încă adormite, pentru a da un exemplu altor intelectuali care s-au întors prea repede la preocupările lor, acest spor de sacrificiu mi se pare cu adevărat extraordinar. Asta este o constatare solară. (s.n.)” Constatarea e neîndoios solară dar mă întreb dacă vocația, adevărata vocație poate fi pusă, așa, dintr-un condei, între paranteze. Și dacă nu cumva e vorba nu de un spor de sacrificiu (quelle idées) ci de un spor de avantaje și privilegii.

Din *Scrisoarea către prieteni* (care deci nu-mi este adresată) a lui Mircea Dinescu, spicuiesc, cititor imparțial, următoarele pasaje: „... o bună parte a jurnalismului dâmbovițean, de la revista «22» până la ziarul «Vremea», încremenește în vulgaritate și în sictir”. Din cauza emoției, probabil, autorul dezlănțuitei scrisori uită să ne spună dacă include în această „parte a jurnalismului dâmbovițean” și „Academia Cașă-venecă”.

„Spuneți-mi totuși, dacă ați adus măcar o jumătate de cui la Uniunea Scriitorilor din turneele dvs. (întrebarea e adresată „prietenilor” d-lui Octavian Paler și d-nei Ana Blandiana) prin Statele Unite și Europa Occidentală”. Nu se înțelege la ce turnee se referă aici Mircea Dinescu. Impresia mea e că d-l Octavian Paler a stat neclintit în post (vezi editorialele din „România liberă”) iar d-na Ana Blandiana n-a mai coborât de la tribună,

după '89. Când să mai fi călătorit în aceste condiții? Înainte, pe vremea lui Ceaușescu, e adevărat, au călătorit, și nu puțin; da, dar pe atunci erau persecutați...

„... m-am exilat un an la Berlin și începusem să simt că...” Exilat, la Berlin! Ca Ion Luca Caragiale! Cum se repetă istoria!

Pe mine, în toată povestea asta previzibilă a scandalului de la Uniunea Scriitorilor, cu tipografiile, și celelalte mă lasă perplex doar faptul că Mircea Dinescu a fost (este?) președintele Fundației pentru promovarea literaturii germane din România! Ce caută neamul în Bulgaria?

Un coleg de la „Caiete critice” îmi spune, în legătură cu aceste „gânduri de toamnă” din „Literatură”: Foarte bine! Credeți ce dorii! Dar de ce trebuie s-o și spuneți? Aș putea să mă supăr, dar realizez că de fapt îi sunt recunoscător. Mă emoționează grija pe care în mod sincer pare să mi-o poarte. Nu e de acord cu convingerile mele, dar s-a saturat să mă vadă mereu „masacrat”. O asemenea grijă (puțin umilitoare, desigur, dar pornită din afecțiune, din dorința de a mă feri de lovitură) nu mi-a mai arătat-o decât un foarte vechi prieten, Miron Kiriopol, care de câte ori îmi scrie nu uită să mă certe: „Cap de catâr, de câte ori îți am spus să te lași de politică!” Iar eu nu mă las, nu de politică, pentru că strict vorbind nu fac politică ci exprim anumite atitudini, inclusiv politice. Și nu mă las pentru că eu chiar am luat și iau în serios democrația, drepturile omului. Și oare care drept, dacă nu al libertății de opinie este mai important pentru un intelectual? Continui să cred că pe cel care gândește altfel decât tine nu trebuie să-l demați. Ci să-l combați. Cu argumente.

dumneavoastră: „cine o să ne restituie fericirea pierdută”.

Nu ne mai rămâne decât să-l implorăm pe „copilul teribil din Slobozia” să revină, revizundu-i debusolanta demisie și să se așeze gesticulând și mărind în fotoliul ocrotitor în care au poposit făpturile lui Brebeanu, Sadoveanu și Zaharia Stancu. Asta fiindcă „Dinescu e mereu transparent, curajos, direct, cum puțin știu să fie în lumea noastră de azi”.

De fapt, sunt obligat să-l înțeleg pe domnul Andrei Pleșu și să-i admir abilitatea superior ironică, solidaritatea și nostalgia față de tânărul poet rebel la pedagogie, alături de care a candidat naiv și apolitic „independent” și, mai nou, meditant.

Și totuși, era oare Mircea Dinescu emblematic pentru prestigiul năpăstuitorilor scriitori de azi sau din totdeauna? La această întrebare, domnul Andrei Pleșu nu ne-a răspuns încă.

Mircea MICU

Vasile GORDUZ, Himeră cu pui

compătimente superior. Deși a fost „victimă” resemnată a impulsivității sale, subtitlul critic de artă; preocupat încă de soarta culturii române, deplânge destinul tânărului președinte și nu-l crede capabil de „duplicitate”. Nici de perfidie și corupție nu-l vede capabil, ca să nu mai vorbim de „mirajul căpătușelii”. Duios! Înlăptor de duos, în ce mă privește. Domnul Pleșu, în rigurozitatea sa echidistantă și în neutralitatea cu vagi sonorități nostalgice, ne asigură că l-a ales pe tânărul Dinescu în calitate de președinte de breaslă fiindcă el era „starea noastră de spirit”.

Era în acele vremuri postrevoluționare când, la Ministerul Culturii reconcept de domnia sa, nu exista un Mihai Ungheanu, ci un Dan Petrescu să zicem, când Marian Munteanu nu „scruta dezaprobat” intelectualitatea română, ci vorbea mesianic și sonor, cocoțat în celebrul balcon din buricul Bucureștilor. Era pe

vremea când „Ileana Mălăncioiu nu-l înfiera pe Andrei Pleșu” și domnul Coposu nu a „sedus” de domnul Adrian Năstase. Ce mai, se întâmpla pe vremea când: Dinescu era „generozitatea mediteraneană” (?), dar și „stihie torturantă”.

În fine, paradoxalul pamflet, cu meandrele lui atât de suav-anapoda, se vrea o compasiune, dacă nu tărie, cel puțin obligatorie pentru cel cărui fostii „disidenți” îi „delegau protestul”. Se vrea o dulce rememorare a vremilor de nu prea îndepărtată glorie când „ministri nu stau pe mormane de suspiciuni”. Și, ca un semn al adulației secrete, domnul Pleșu se extaziază subteran de gestul curajos al tânărului președinte: demisia! Acum, ne deplânge și se deplânge domnia sa, ce ne vom face fără „circularul”, „intratabilul”, „vanitosul” președinte care a părăsit „nebulina vremurilor”? Nu știm, domnule Pleșu, ce ne vom face și ne întrebăm în consens cu

La Buzău - din nou Ion Băieșu

Ca urmare a unor eforturi merituose, desfășurate pe parcursul a jumătate de an, inițiatorii și organizatorii Festivalului național de teatru comic scurt „Ion Băieșu” au reușit să ducă la bun sfârșit prima sa ediție. Pe parcursul unei săptămâni (între 11 și 17 octombrie), buzoienii și invitații lor au vizionat felurite montări ale textelor autorului omagiat, în versiuni mai izbutite sau mai puțin izbutite, în regii mai abile sau mai stângace, jucate de actori mari, mijlocii și mici, profesioniști, sau neprofesioniști.

De asemenea, tot în această săptămână s-a mai vernisat și o expoziție de grafică satirică, în foaierul sălii „Crâng” (în care s-au desfășurat toate spectacolele de teatru). Au expus Ștefan Popa Popas, Miron Dinulescu, Bogdan Petri, Mihai Matei, Constantin Ciosu, caricaturisti de anvergură, cu umorul testat în numeroase competiții internaționale, de unde s-au întors adesea cu premii. Luni, 11 octombrie, s-a petrecut și lansarea a două cărți de umor (una dintre ele aparținând unuia dintre premiații festivalului), respectiv „Nu jefuiți femeile geloase” de Tudor Popescu și „Regina încurcăturilor” de Maria Marian. Festivalul a conținut, de asemenea, un concurs de creație literară, mai precis de teatru scurt și, ca urmare a deliberărilor unui juriu conștiincios, s-au premiat, cu premiul întâi, două piese de Matei Vișniec („Buzunarul cu pâine” și „Apa de Havel”), iar cu premiul al doilea „Interviul minor”, „Ajutor! Salvați un dobitoc!” și „Ultima dragoste a lui Don Juan” de Tudor Popescu.

În acest sens, o inițiativă extrem de interesantă a organizatorilor a fost aceea de a prezenta, în cadrul festivalului, publicului, piesele premiate. Astfel, prin intermediul unor spectacole lectură, în regia reputatului Cristian Munteanu și în interpretarea experimentaților Virgil Ogășanu, Sebastian Papaiani, Tora Vasilescu, Cornel Vulpă, Dan Damian, publicat a putut verifica valoarea textelor. Dincolo de faptul că, după lecturi s-au iscat interesante discuții între buzoienii prezenți în sală, autor (în cazul lui Tudor Popescu, prezent la festival) și interpreți, valoarea acestei inițiative constă și în faptul că intenția organizatorilor de a monta o parte din ele pentru viitoarea ediție a festivalului a putut fi susținută în modul cel mai elocvent cu putință. Așadar, admirabilele spectacole-lectură, pe lângă faptul că au satisfăcut o curiozitate firească a celor implicați în festival, au mijlocit o întâlnire, se speră plăcută, între texte și oamenii de teatru prezenți, potențialii autori ai spectacolelor plănuit.

Festivalul a mai conținut o manifestare de interes, mai ales prin sonoritatea numerelor celor care au participat la ea, seminarul de dramaturgie și teatrologie „Ion Băieșu”. Au fost discutate apărse, s-au citit referate, s-au făcut evaluări ale opereii scriitorului evocat și s-au istorisit crâmpiele din biografia acestuia de oameni care l-au cunoscut îndeaproape, reușindu-se a se evita ariditatea și prețiozitatea

ce pâdesc, în genere, astfel de întâlniri. Evident, câștigul rezultat de pe urma acestui seminar, dacă există, urmează a fi evaluat de cei de specialitate, după publicarea intervențiilor celor prezenți. Totuși, faptul că acest seminar a fost inclus în programul festivalului și nu a fost realizat cu altă ocazie și în alt loc, a constituit indubitabil, un câștig, căci vizionarea numeroaselor spectacole Băieșu a prilejuit interesante observații, deloc premeditate, ale criticilor și dramaturgilor prezenți. Una dintre ele, probată în mod concret de cei ce s-au aflat pe scenă, seară de seară, a fost aceea că nu numai dramaturgia ca atare a autorului oferă o densă bază spectaculară, ci și proza sa. În condițiile în care fiecare trupă prezentă și-a ales în deplină libertate, fără vreo constrângere din partea organizatorilor, repertoriul, s-a remarcat că regizorii s-au simțit atrași, cu precădere, de lucrări ce au fost publicate inițial ca proze. De multe ori s-a întâmplat ca mai multe trupe, independent una de alta, să aleagă același text, dintre sutele de lucrări publicate de-a lungul timpului, de Ion Băieșu.

În condițiile în care mulți dintre dramaturgii români, unii jucăți ani de-a rândul, s-au trezit, după decembrie '89, brusc fără operă, această reevaluare a unui dramaturg ale cărui piese s-au scris cu precădere înainte de acea dată, a fost de mare interes. Mai ales că noul val de dramaturgi, de după '90, se arată, deocamdată, plâpând (să nu uităm că Matei Vișniec, cel mai prizat autor tânăr, scrie teatru de vreo zece ani). Așadar, întrebarea firească a regizorilor ce vor, încă, să monteze teatru românesc: „Ce jucăm?”, își poate găsi unul dintre răspunsuri în concluziile acestui seminar dedicat lui Ion Băieșu. Mai ales că toți cei aflați de față fac parte din elita criticii și literaturii noastre. În '90 s-a vorbit mult de o epocă de întinerire și amorie pe care a traversat teatrul nostru, sub defunctul regim Ceaușescu (la propriu și la figurat). În momentul în care legăturile cu exilul românesc au intrat în normal iar, spre bucuria noastră, a publicului, unii dintre cei mai mari regizori români, cu prestigioase cariere în occident, au reînceput să lucreze în țară, s-a spus că „au venit să aprindă lumina” într-o viață teatrală dusă de răpă. N-a fost chiar așa. Într-adevăr, rinocerii pecereului au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a se ajunge la acest rezultat, dar n-au reușit. Mărturie stau piesele lui D.R. Popescu, Dumitru Solomon, Tudor Popescu, Mihai Ispirescu, Fănuș Neagu, ca să-i numesc doar pe dramaturgii prezenți la seminar. De altfel, poate nu întâmplător, primul film pe care l-a regizat Lucian Pintilie în România, după întoarcerea sa, a avut ca subiect romanul „Balanta”, scris pe bezna din 1985. La seminar au mai participat și criticii Victor Parhon, Alice Georgescu, Mihai Crișan, Lucian Chișu, Jeana Morărescu, Lazăr Izvoranu, șeful inspectoratului de cultură Buzău, buzoieni, membri ai familiei scriitorului omagiat și, pentru a conferi o alură internațională dezbaterii,

domnul Li Jiayu, ziarist, director al programului în limba română de la China Radio International, unul dintre cei mai neobosiți traducători ai literaturii române în limba chineză, autor a multor tălmăcirii din opera lui Ion Băieșu.

Dintre spectacolele prezentate, ar trebui amintite, ca reușite, cel cu „Escroci în aer liber”, în regia lui Horațiu Mălăele, în care au jucat el însuși, Marian Rălea și Rodica Mandache, „Dresoarea de fantome” de la Teatrul de stat din Baia Mare, în regia lui Marius Olteanu, cu Dana Ilie (câștigătoare a unui premiu de interpretare), „Geometrie conjugală variabilă”, de la Teatrul „Fantasio” din Constanța, regizat de Andrei Mihailescu, „Presul”, spectacol al Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, Basarabia, cu care s-a și

acest festival anual, sunt conștienți că va crește, va spori în intensitate teatrală și umoristică pe centimetri pătrați și va provoca mari bucurii celor care, în Buzău, după cum s-a văzut, așteaptă asemenea manifestări, cu atât mai mult cu cât aceasta a fost consacrată unui iubit al județului, care și-a respectat întotdeauna baștina. În fapt, că autoritățile județene au dat numele său unor străzi importante din Buzău nu poate fi decât de bun augur.”

Mihai Ispirescu (membru al juriului): „Deci, cu toate că presa locală nu a catadicsit să scrie prea mult, să consemneze prea atent această manifestare, crezând că Buzăului îi e suficient să aibă o largă recunoaștere internațională datorită covorilor calzi și cămănilor de Pleșcoi, acest festival „Ion Băieșu” a fost o manifestare deosebit de interesantă, a fost un lucru ce a ieșit, iar reușita lui se datorează în primul rând organizatorilor. Adică buzoienilor, inspectoratului de cultură, respectiv domnului Lazăr Izvoranu, prefectului județului Buzău, ajutați de o impresionantă gamă de sponsori. Sigur că au fost spectacole foarte frumoase, au fost și spectacole mai slabe, dar asta-i festivalul, asta-i concursul și important este că un dramaturg de excepție, cum este Ion Băieșu, atât a ajuns să revină pe scena teatrelor, atât profesioniște, cât și de amatori. Cred că viitoarea ediție va trebui să fie o integrare a opereii lui Băieșu, adică să cuprindă nu numai teatru scurt, ci întreaga operă a lui. Încă o dată, cred că a fost o reușită și ne bucurăm cu toții că, din nou, la Buzău, a avut loc un eveniment teatral. Asta și datorită sufletului acestei manifestări, nu mama ei, cum

greșit a apreciat o prezentatoare, criticul Valentin Silvestru, de care se va lega în eternitate.”

Li Jiayu (traducător, ziarist, director al departamentului programelor în limba română de la China Radio International, Beijing): „Este pentru mine o mare bucurie să am această ocazie, în timpul unei călătorii în frumoasa Românie, să pot participa la Festivalul național de teatru comic scurt „Ion Băieșu”. Festivalul mi-a lăsat o impresie adâncă. Munca de organizare a fost perfectă, ireproșabilă, iar spectacolele susținute de profesioniști și amatori foarte interesante. Prin această reprezentare mi-am dat seama că acest scriitor este foarte iubit și el nu ne-a părăsit, continuă să fie alături de noi. Juriul, organizatorii au avut amabilitatea să-mi ofere și o diplomă, această onoare fiind pentru mine un semn al simpatiei și prieteniei poporului român față de poporul meu, poporul chinez. Cât despre mine personal, nu prea merit această onoare, chiar dacă am făcut câte ceva pentru traducerea și prezentarea literaturii române în China (domnul Jiayu a tradus din Rebreanu, Blaga, Sadoveanu, Vasile Voiculescu, D.R. Popescu, Vlahuță, Eminescu și mulți

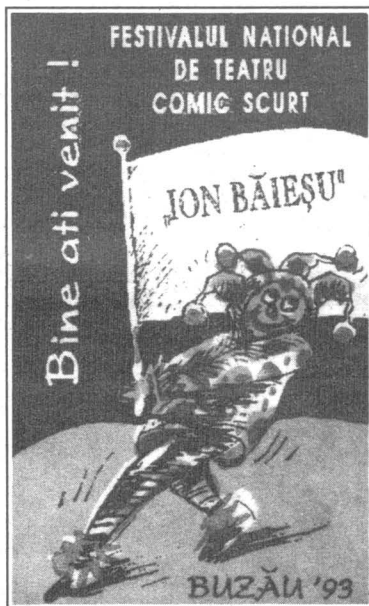
alții, n.r.). Deși am tradus aproape zece lucrări semnate de Ion Băieșu, consider munca mea cu totul neînsemnată. Dintre spectacole, m-a impresionat teatrul de umbre (Teatrul de animație al Casei de Cultură din Buzău - „Dragoste Bolnavă”, în regia doamnei Brândușa Zaita Silvestru, n.r.), și, de asemenea, m-a impresionat gestul acelor români care trăiesc dincolo de Prut, care au făcut un drum atât de lung, pentru a participa la acest festival. Nu mă îndoiesc de faptul că, în China, teatrul lui Ion Băieșu s-ar bucura de același interes din partea publicului. După părerea mea, el este unul dintre cei mai importanți autori români contemporani, unul dintre autorii cei mai apropiați „sufletului cititorilor noștri.”

Lazăr Izvoranu (consilier teritorial, șef al Inspectoratului Județean pentru Cultură Buzău): „Pentru mine, ca organizator, impresiile sunt niște certitudini, ce au fost întărite cu ocazia manifestărilor care s-au desfășurat în această săptămână atât de densă, în care în afara concursului de interpretare, s-au petrecut atâtea alte evenimente culturale. Noi dorim să permanentizăm acest festival, care va avea un caracter anual, pentru că Băieșu este buzoian și noi dorim să ne cinstim ante-mergătorii, cei care s-au afirmat în pleiada scriitorilor de frunte ai literaturii noastre.”

Evident, acest festival, ca orice inițiativă de acest gen, nu s-a bucurat doar de aprecieri laudative, drept pentru care, din dorința de a întregi imaginea manifestării buzoiene, vom cita și părerea ilustrului ziarist Cornelii Ștefan, de la nu mai puțin ilustrul cotidian „Opinia”, ziar ce combate în urbea buzoiană. (...) Ceea ce intriga aici este preteul cultural al marii desfășurări de forțe la care s-au înghesat suspect de repede Ministerul Culturii, Prefectura și Consiliul județean.

În literatura română, Ion Băieșu este un scriitor din planul doi, un nume de fundal de epocă, a cărui operă, trecută prin sita esteticului, nu lasă aproape nimic. (...) Pe numele său real Ion Mihailescu, autorul „Presului” și al marionetelor lingvistice Tanța și Costel, a parcurs drumul clasic al tânărului scriitor într-o epocă adversă talentelor autentice. A trecut prin cenele „Al. Sahia” din Buzău, a scris reportaje despre colectivizare, a absolvit „școala de literatură”, singura trambulină de certificare în epocă a unui scriitor, a devenit cu încetul ceva mai complex, odată cu descoperirea unei mine de aur pentru evoluția cât de cât a unei individualități literare: comedia limbajului mulată pe unele situații insolite. Piesele sale n-au depășit respirația schiței, romanul „Balanta” fiind o alergare pe câteva sute de metri, sub iluzia unui maraton. Să nu fim răi, totuși, Ion Băieșu scrie mereu în paginile sale, atrage simpatia publicului larg, lipsit de cultură, care lasă cartea din mână cu aceeași trăire cu care a luat-o din raft. Așadar, ideea de a se organiza acest festival la Buzău este cât se poate de oportună, pentru că va servi și pentru fixarea locului ce se cuvine scriitorului în literatura română, dar și în conștiința foștilor săi conecțanți, din care multe dintre personajele sale și-au tras substanța, unele trăind printre noi și astăzi.

Ion JIEȘU

încheiat festivalul. De asemenea, remarcabil a fost și monologul actriței Florica Dinicu (premiat, de altfel), precum și savurosul moment al actorului Radu Gabriel.

La încheiere, am rugat pe câțiva dintre participanți, să ne comunice impresiile lor despre această primă ediție a festivalului „Băieșu”.

Valentin Silvestru (președinte al juriului): „Este o reușită deplină. E o manifestare de cultură teatrală și, în același timp, de cultură a umorului, făcută în condiții remarcabile de organizare. Și când spun remarcabile, spun puțin, fiindcă le-aș putea spune chiar ireproșabile. Cu o adăzuire a publicului care ne-a impresionat, cu participarea unor reputați oameni de teatru, oameni de cultură, care au dat densitate și valoare seminarului de dramaturgie și teatrologie. A fost conceput și realizat ca o manifestare complexă, cu concursul de literatură dramatică și de interpretare, cu seminarul consacrat opereii și vieții scriitorului Ion Băieșu, un concurs de interpretare, la care, iarăși, am avut participări din toată țara. Dacă vom avea condiții să repetăm

Ioan LĂCUSTĂ

Vremuire

Marți, 1 august 1939. Am condus-o la Gară, la trenul de nouă jumătate. Ca de obicei, vechile vorbe în răspăr cu Puiu. El insistă să mă reped și eu, pentru câteva zile, la ei. La fel ca altădată, i-am spus că nu suport Marea acum, în august. Mă simt fără nici un rost acolo, acum, în plin sezon. Abia spre sfârșitul lui septembrie prinde să mă chemă Balciul.

Maria mi s-a părut ușor nervoasă. O supărase ceva? Vreo discuție cu Puiu? Am încercat să par vesel. Le-am povestit ultimul „cancan”: D.B. și „protejatul” conului Alecu de la „Alhambra”. Am fost stupid. Ea nici măcar n-a zămbit. Puiu făcea doar „da, da, vom avea ce băfri.”

Bărfa, în Bucureștii interbelici, constituia un mod subtil de a-ți exprima antipatiile sau simpatiile pentru un grup sau grupare - intelectuală, politică, artistică, mondenă etc. -, de a lăsa, în fine, să circule slobode informații care, altfel, n-ar fi interesat pe nimeni. „Cancanul” dintre D(imitrie) B(ăncănuș) - director la Culte și arte - și „conu Alecu” (Al.I. Teșcăușanu, un bancher din Chișinău care își făcea veacul prin București) se declanșase în noaptea de 28 iulie 1939, când Coco Manechinul - prim balerin la „Alhambra” - i-a găsit în cabina sa pe cei doi într-o postură extrem de... delicată. Coco tocmai își terminase numărul pe scenă și, întors în cabină - unde îl lăsase doar pe conu Alecu - l-a aflat pe acesta în brațele lui D.B. Replica lui Coco a făcut atunci ocolul Capitalei: „Coane Alecule, te dăduși pe la Curte-arată?”

Ciudat, dar abia așteptam să pornească trenul. Și, când s-a urmat, am răsuflat ușurat. Tot timpul mă temusem ca vreunul dintre ei să nu-și amintească ce zi era azi. N-aveam chef de felițele lor, ale ei, improvizate, pe un peron de Gară. Onicam ar fi fost prea târziu.

Am trecut apoi pe la redacție.²

Redacția ziarului *Canaraia* se afla pe strada Săpiencei nr. 11 bis, la etajul unei vilioare construite la mijlocul veacului trecut de un anume Costică Popescu, funcționar la Domenii și cu o proprietate de 10 ha. pădure și 5 ha. vie în județul Argeș. În 1893, Costică Popescu a decedat fără urmași, imobilul moștenindu-l un văr al său, C.V., din Buzău.^{2A}

2A C(ostache) V(ăntur), morar, originar din com. Smeeni, avea o moară cu valț în Buzău, pe strada Liliacului nr. 38. A rămas surprins de moștenirea casei de pe Săpiencei 11 bis, mai ales că de văr-său, Costică Popescu, abia de-și mai amintea. Copilăriseră, într-adevăr, împreună la Smeeni (casele lor erau despărțite doar de grădina moșiei), dar, apoi, plecați în lume, nu și-au mai știut de rosturi.

La București, aflase C.V., Costică se vârâse și în politică, era cu „roșii”, fusese chiar și căprar în Gvardia Națională, mai pe urmă însă - de la căldurile mari din Capitală - se prostise, de nici nu mai știa unde locuiește.

„În 1888 - consemnează istoricul literar D.D. Tușoi în contribuțiile sale documentare publicate sub titlul *Piguliri* în 1927, la editura „Berăria Națională” din Cernăuți - Caragiale a vrut să intre într-o combinație comercială cu un anume Costică Popescu, marele dramaturg având intenția să deschidă în România o sucursală a cunoscutelor firme de trabuce egiptene Pyramids. C.P. era însă un biet bolnav, hipocondru și amnezic. I-a provocat lui I.L. Caragiale multe încurcături. Marele nostru dramaturg l-a folosit ca prototip pentru conu Leonida, iar în schiza *Căldură mare* (C.P. murise în 1893) i-a dat chiar numele întreg, redând toată situația așa cum a fost, când s-a dus odată să-l caute acasă pentru afaceria cu trabucele.”

În 1901, într-adevăr, Caragiale a publicat în *Motul Român* (seria a doua) schiza *Căldură mare*. Costache Văntur a aflat de această schiză de la băiatul său, Miron (n. 1878), care se stabilise în

București și locuia în casa de pe Săpiencei 11 bis. La sugestia lui Miron - care-i trimisese 18 scrisori și 35 de telegrame prin poșta pneumatică, avertizându-l de fiecare dată: „Papa, fugi de Caragiale, că așa te dă și pe tine în Mof” - C.V. a vândut imobilul de pe Săpiencei preotului Anghel Voinescu, de la biserica „Sf. Spiridon Vechi.”

În timpul ocupației germane din 1916-1918, în această casă de pe Săpiencei 11 bis, s-a aflat unul dintre sediile, clandestine, ale unei grupări de extremiști bulgari care avea misiunea de a prăda principalele valori materiale și spirituale din Capitala României. Printre altele, acest grup a organizat și furarea moaștelor Sfântului Dumitru Basarabov, patronul și ocrotitorul Bucureștilor, din Catedrala Patriarhală, pe care intenționa să le treacă Dunărea. Hoții au fost prinși la timp de o grupă de soldați germani, din ordinul lui Mackensen, iar moaștele Sfântului au fost readuse în Catedrala Patriarhală.

În anii celui de-al doilea război mondial, în imobilul de pe Săpiencei 11 bis se întâlneau reprezentanții unei asociații clandestine liber-cugetători, care încercau să întrevadă mersul și deznodământul conflagrației. Prin anii '50-'60 aici a locuit poetul V.B., apoi imobilul a fost transferat unei Secții care cerceta, iar la sfârșitul anilor '70 clădirea a luat foc subit. Căteva luni mai apoi, au început demolările și în zonă.

Obişnuitul coş cu flori pe biroul meu şi un

Vasile Gorduz, Urmează tăcerea

carton peștir cu „Gândurile lor bune” și semnăturile de rigoare. Homenski³

3 Richard Homenski (1908-1973), ziarist și poet (sub pseudonimul Ioana Fecioru), autor al volumelor *Crângul de aur* (1945), *Libertatea în marș* (1947), *Tovarășul Viitor* (1951), *Poeme de cafea* (1965), *Exilat cosmic* (postume, 1992). Piese de teatru pentru copii, colaborări la presa literară din anii '50-'60. În 1959 a câștigat premiul III (un set de păpușe „Matrioska” la un concurs organizat de poșta de Radio Moscova în limba română).

a venit să-mi ureze și personal „La mulți ani”. I-am spus să se transmită tuturor multumirile mele dar, ca de obicei, nu-mi place să mi se amintească de ziua mea de naștere. I-am schițat editorialul de mâine și i-am dat mână liberă. I-am spus că nu mai trec să văd spaltul.

La prânz, acasă, cu Noemi. Mă întreba cum mă simt când am întins pasul spre 50. În nici un fel. Ce mi-s 49, ce mi-s 50. E o prostie să-ți numeri an de an anii. Să te mai și bucuri că ai adăugat unul pe răboi. Ea părea emoționată. E încă un copil, deși peste doi ani termină Facultatea. La un moment dat, am surprins-o făcând un gest stupid. A vărsat un strop de vin pe covor, când credea că n-o observ. Culmea că și eu am simțit aceeași tentație. Noemi, știu, încă se gândește la Ioana. Nu mi-o spune, dar prin gesturi din astea, fără sens, parcă vrea să-i marcheze prezența amintirii între noi. Au tre-

cut, totuși, șase ani de la moartea Ioanei.⁴

4 Ioana N., născută Radovici, soția „diaristului” N.N., a fost unica fiică a unui dintre primii patroni de săli de cinematograf din România, Paul Radovici. La 19 ani, în aprilie 1919, s-a măritat cu N.N., pe care îl cunoscuse în rapidul 346 la 23 ianuarie același an. Un an mai târziu, s-a născut fiica lor, Noemi. Pasionată de ziaristică - scotea presa drept singura cale de propagare a adevărului în lume - Ioana N. a fondat, din moștenirea rămasă din urma tatălui ei, decedat în 1929, ziarul *Canaraia*, „organ independent de știri, colportaje și divertisment”, care a apărut până în ianuarie 1941, când a fost desființat.

Canaraia publica, în general, știri, reportaje și comentarii pe teme de viață cotidiană, banale și mărunț senzationale. În 1938, a intrat, totuși, sub influența „prietenilor” care, prin R. Homenski, au început s-o folosească pentru publicarea unor materiale favorabile „democrației autentice.” (Să nu uităm, în 1939, regimul carlist era la apogeul existenței sale).

Ioana N. s-a stins din viață la 18 septembrie 1933, în urma unei boli fără leac pe atunci (ca și acum, de altfel). Puternic marcat de pierderea Ioanei, N.N. a trecut printr-o perioadă de depresie, fiind internat aproape un an de zile în sanatoriul doctorului Mauriciu Z. din Predeal. Aici a cunoscut-o pe fiica doctorului, Maria, în vârstă de 14-15 ani pe atunci. În 1938, Maria s-a măritat cu arhitectul Alexandru (Puiu) Ponton.

Primit, chiar în timpul mesei, o telegramă de la Dinu. Urări și anunțul că se întoarce săptămâna viitoare. Noemi, ironică: „Să te ții, ce-o să ne mai împue capul cu Germania lui!” „De ce a lui”, am întrebat-o. „Păi, că și-a văzut raiul cu ochii. Acum să vezi ce-o să ne-o mai cânte.”

5 Constantin (Dinu N.), fiul „diaristului” N.N., născut în 1922, student la Belle-Arte. În iulie 1939, împreună cu un grup de colegi și profesori, a făcut o excursie de studii în Germania. Entuziasmat de „avântul revoluționar” al naștilor, în care vedea „singurii mântuitori ai Europei de bolșevism”.

(r) Benone Pascal, din geniu. Gazeta publica informații, știri și comentarii pe diferite teme (de predilecție educație moral-cetățenească) susținând, discret, candidatura tehnicianului C.F. Alfons Manolache la conducerea Băncii de credit agricol „Furnicuța”.

În paginile gazetei a debutat, între alții, Nicolae Rostopel, cel care în 1938 a fost strivit de rapidul 346, surprins la o trecere (fără barieră!) la ieșirea din pădurea Stănjenasca, la volanul automobilului său. Nicolae Rostopel, la debut, avea 32 de ani, doi copii, soție, socrii, 3 ha. vie, o moară și un proces pe rol cu Școala de meserii din F. pentru o afaceri nesemnificativă. El a debutat cu *Apel*. Până ce *Deznădejdea Română* și-a încetat apariția (14 noiembrie 1924), N. Rostopel a publicat 128 de *Apeluri*. În biblioteca inginerului chimist Viorel Panaiteanu, din Constanța, se păstrează trei caiete cu încă 247 de *Apeluri* rămase inedite. Poate, după ce voi termina de scris această carte, voi încerca să alcătuiesc și o ediție critică a acestor *Apeluri*.

Am ieșit în oraș pe seară, după ce toată după-amiaza am citit *Adela* lui Ibrăileanu.⁷

7 Garabet Ibrăileanu (1871-1936) a publicat în 1933, în Editura „Adevărul”, romanul *Adela* (*Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu, iulie - august 189...*), reeditat în 1934, 1935 etc. „Drept vorbind - spunea Ibrăileanu într-un interviu din *Adevărul* din 14 aprilie 1932 - nu e un roman. E o carte de analiză sufletească. Se petrece pe la 1890 și ceva. Generației de azi nu cred să-i placă. Deși... Am pus multă pornografie într-insul... Am o scenă grozavă: când se urcă *Adela* în trăsură și se vede colfului de două degete.”

Adela a apărut acum câțiva ani, dar nu știam de ea. Noemi mi-a dat-o astă primăvară. M-a întrebat de câteva ori dacă am citit-o, apoi n-a mai insistat. Am înțeles de ce tot mă ispita dacă am citit cărțuia asta. Da, până la urmă, sunt eu un fel de Emil Codrescu.⁸

8 Și eu, citind *Adela* - și, într-o vreme, pe la 20 - 30 ani, scrierea constituia, în fiecare vară, lectura începutului meu de vacanță - credeam că mă asemui a celui Emil Codrescu. Duhul unor iubiri abia începute, neîmplinite, băntuia în mine, iar marama lor se țese și se destrăma în urzela de fum a paginilor din scrierea lui Ibrăileanu. Mai târziu - când lecturile începuturilor mele de concediu le constituiau scrierile lui Ilf și Petrov (?), fără a mă asemui totuși unui Ostop Bender - păstram în mine doar nostalgia celui Emil Codrescu, ascuns, în fond, în sufletul și devenirea fiecărui bărbat.

Iar acum, când scriu toate acestea, la aproape 45 de ani, privind eu însumi în negura anilor duși, descopăr și mă înfioară amintirea unor zile de păpădii. La 11-12 ani, ocroteam - cu tot ce era al ființei mele de atunci - un inger. O fetiță de 3-4 ani, care apăruse și a rămas în curtea noastră o vară întreagă. În jocurile mele cu ea, simțeam cum prin mine lumea, pentru acea fetiță, prindea contur, se îmblânzea și devenea purtătoare de semne. Am trăit, atunci acut și pur, minunea a ceea ce, mai târziu, aveam să aflu că poartă numele de iubire. Sau că se poate numi iubire.

Și am trăit, tot atunci, și deznădejdea a ceea ce nu are nume. În toamna aceeași an, fetița aceea a fost strivită de o piatră de moară prăbușită peste ea. Am aflat vestea într-o recreație. Mă jucam în curtea școlii.

Iată, și acum, simt iarăși ce am simțit atunci, în acea curte, în acea recreație.

De aceea și scriu.

Dragostea mea pentru Maria a bătat aproape cam aceleași poteci sufletești. Doar că eu am întâlnit-o pe Maria după ce n-a mai fost Ioana.

În orice caz, romanul acestui Ibrăileanu mi-a lăsat un gust amar. Sub impresia lecturii am făcut ceea ce nu mi-aș fi închipuit că pot face într-o astfel de zi (n-am făcut-o niciodată în toți acești șase ani). M-am dus la Bellu. Am stat pe băncuța și am privit poza Ioanei de pe cruce. Am lăsat gândul meu să-i vorbească, deși... I-am spus că sunt obosit. I-am spus că azi am făcut 49 de ani. I-am spus că nu mă simt vinovat pentru iubirea mea pentru Maria. I-am spus că nu am făcut nici un schimb, n-am înlocuit-o cu Maria. Și i-am spus că mă simt bătrân lângă Maria, așa cum m-aș fi simțit lângă tine, Ioană, de-ai fi trăit.

Lângă mormântul nostru am văzut un mormânt recent. Avea loc de veci acolo, din câte știam, inginerul Vlad de la „Malaxa”. Pe cruce era însă un alt nume, Coriolan Voinea, medic din D. Pe alea spre poartă, am întâlnit-o pe Catinca, îngrijitoarea. I-am dat 300 de lei. Am întrebat-o pe cine au îngropat la inginer. E fratele lui vitreg (după tată). L-a adus Vlad aici, că locul de veci îl moștenește de la tatăl lor. Catinca mi-a făcut semn a mare ciudățenie.

„Zicea lumea că doctoru' muri de așteptare.”

9 Ideea că trebuia să vine cineva îi încolțise doctorului C.V. într-o noapte de Crăciun. Era la niște vecini, beau, mâncau și ascultau colinde la radio. Dintr-o dată, a simțit că trebuia să se ridice de pe scaun, să-și ia paltonul și să poartă înțins la gară. La 21 și 15 sosea rapidul 346. *Sîmțea* că avea să vină cineva cu acel tren. *Cineva* pe care el neapărat trebuia să-l întâlnească și să schimbe câteva cuvinte. Acel cineva trebuia să-i spună, el, câteva cuvinte. Ceva ca un mesaj, sau ca o parabolă. Primul cuvânt trebuia să înceapă cu litera M.

Când a ajuns pe peronul gării, rapidul tocmai pornise din stație. În D., 346 avea oprit un minut. Puțini călători se și risipiseră. În capătul peronului, în dreptul chioșcului cu dulciuri, discutau doi ofițeri. Șeful stației intra în biroul său. Vreo șapte-opt vrăbii ciuguleau ceva sub cutia poștală. O pală de vânt arunca o bucată de ziar, lipind-o de un stâlp metalic.

Simți că cel așteptat nu venise. Chiar dacă el întârziase, simțea că acel cineva nu sosise.

Pe drum spre casă, se gândi pe îndelete la pornirea lui de a merge la gară. Să lase petrecerea din casa familiei T. și să alerge năuc la 346. Pe cine, în fond, aștepta? Cine trebuia să vină?

Continuă să se gândească la această neașteptată pornire a sa și când acasă, la el în pat, aștepta somnul. Nu-l intriga faptul că simțea că trebuia să vină cineva. Un sentiment extrem de ciudat. Mai ales că el știa că acel cineva avea să-i spună câteva cuvinte, nu multe, trei-patru, poate cinci. Adormi cotropit de așteptare.

A așteptat zece ani, seară de seară, la rapidul 346. Nu înnebunise. Era unul dintre cei mai buni medici stomatologi din D. Îl cunoștea tot orașul și se obișnuiseră cu chestia asta a lui cu așteptatul. O femeie (Carmen B., profesoară de engleză la Liceu) i-a spus că s-au scris și cărți pe astfel de teme ale așteptării. Lui prea puțin îi păsa.

A murit la 53 de ani. Nu era nimeni în cabinet când s-a prăbușit.

Și pentru ca tot plinul aceste zile să fie deplin, la ieșirea din Bellu mă prinde de braț un amărât. Am dat să-l întind cățiva poli, când el izbucnește în râs. „Bravo, directoro, pomană ți-am cerut?” Cu greu, l-am recunoscut pe Radu Stan, fostul logodnic al Mariei. Liceanul „suav ca o nălbă”, cum mi-l prezentase cândva Maria. Era beat. Mă ținea de braț și tot repetat. „Bravo, directoro.”

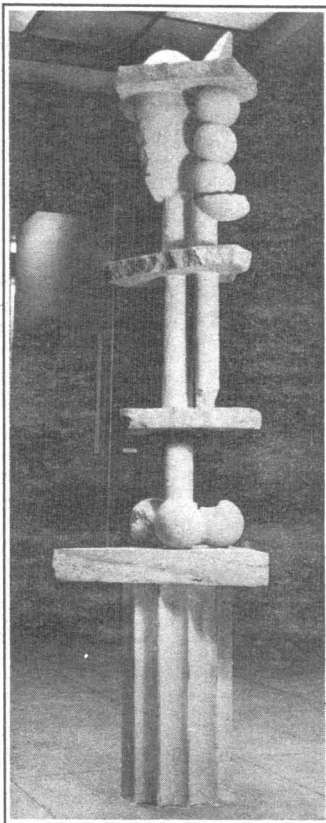
10 Radu Stan (1914-1958), fiul căpitanului Stan C. Stan din Regimentul 9 Vânători, a copilărit la Predeal, împreună cu Maria, fiica doctorului Mauriciu Z. A fost îndrăgostit de ea. Și ea îl iubiuse. Se considerau, încă din anii de școală, logodiți.

În septembrie 1935, Maria a fugit cu Radu la București, unde acesta era student în anul doi la comerț. Radu locuia pe Grivițe 87 la o croitoreasă, Aurica Gr. Nici măcar o noapte n-a petrecut Maria împreună cu Radu. Cum a intrat în odaia lui, s-a înfiorat speriată: „Ce-am făcut? Ce-am de gând, Doamne, să fac?” I se păruse că, de undeva din colțul oglinzii, se destrămasese un abur sângieru și din vâlătucii lui o privea mustrător N.N. „Așa ne-a fost înțelegera, Maria?”, părea că-i spune chipul acela de fum.

S-a răscut mirată spre Radu. El rămăsese în pragul ușii, ștergându-și transpirația cu o batistă vârgată.

— Ce-i? șopti el.

Îl privea cu o tulburare de neînțeles pentru ea. Așteptase atât de mult să-l intre în odaia asta acum... Se răscuși și privi din nou în jur. Perceți afumați, un pat cu un pferd roșatic, nespălat, o masă cu câteva fluturii, cărți, pahare, un cuier-pom cu pantaloni, cămași, un slip albastru și un fes verde, pe peretele de lângă geam câteva poze cu femei în costume de baie decupate din Realitatea ilustrată, și pește toată, un aer stătut, cu iz de mucega, praf și de lături și senzația aceea apăsătoare că

Vasile Gorduz, Pomona

a nimerit într-o colivie, acuși păsărarul închide ușa și ea va rămâne pe veci închisă acolo, tânjind spre libertatea de până adineuri.

Fără să-l lase măcar s-o atingă, se repezi spre ușă, îl împinse, el zvăcni după ea, Maria, ce-i, ce s-a..., coborî în goană treptele, cele două etaje, se repezi în stradă, era întuneric, undeva departe ardeau niște lumini, goni într-acolo, auzea pașii lui, strigătele lui, Stai, Maria, unde te..., fugea cu spaima că n-o să ajungă niciodată din urmă libertatea-i de până atunci, că și libertatea-i de până nu de mult fugea de ea și din urmă-i se ridicau tot mai amenințătoare, tot mai apăsătoare, grățiile cuștii din care nu mai avea cum să scape acum.

Se opri sub vitrinele arzătoare ale unui mare magazin, „Sora” citi speriată, apoi văzu și silueta neagră a Gării, o recunoscu, coborâse nu de mult treptele acelea, treceau tramvaie zornăind, de undeva se auzeau sunetele unui taraf, trecătorii se perindau ca umbrele prin fața ei, cățiva băiețandri strigau titlurile ziarelor pe care le vindeau, printre ele și *Canaraia*, ediția de seară. A luat atunci un taxi și s-a dus la N.N. A doua zi, acesta a dus-o chiar el la Predeal.

Radu Stan, în același an, s-a înșurat cu fata croitoresei la care sta în gazdă, și-a întrerupt studiile și a încercat să înjghebeze o afacere cu o librărie, papetărie. Nu i-a reușit afacerea, nici căsnicia nu i-a mers. Trăia din mici învârteli, era agent de publicitate la „Mandarin” și informator la Siguranță. Trebuia să informeze despre tot ce se discuta printre micii patroni, printre șomeri, printre negustori, în fine, prin lumea în care se învârtă el, despre rege, despre „duduia”, despre membrii guvernului și, mai ales, pe unde se ascuseseră gardiștii.

După război a fost funcționar la „Combustibilul”. Se recăsătorise în 1946, după ce se întorsese de pe front (făcuse războiul și în Est și în Vest), a avut un băiat (inginerul T.C.M. Andrei Stan, stabilit în 1976 în Olanda) și a murit în noiembrie 1958, în accidentul de taxi de pe Berzei, din dreptul caselor în care locuise profesorul C.C. Giurescu.

L-am întrebat ce-i cu el. Puteam să-l alung, dar mi se făcuse milă de el. M-am gândit că poate are nevoie de ajutorul, de sprijinul meu. A îngimăt ceva, că nu se simte în formă să-mi răspundă la întrebare, dar trecea pe acolo și a vrut să-mi atragă atenția că m-a recunoscut. L-am luat în mașină și i-am spus franc, ca pe vremuri: „Radule, azi e ziua mea. O facem

lată?” A pufnit neîncetător: „Nu țin la mine chestia asta, nu primesc...” Apoi, răzgândindu-se: „Ba da, dar mergem unde îți spun eu.”

Am mers la o grădină undeva prin Crângași. Mi-era indiferent unde am fi mers. Pe drum îmi și pierise cheful. Nici vreun interes nu mai aveam pentru Radu. A simțit și el că, după primul entuziasm, ceva se frânșese între noi. Am mâncat marmale în foi de ștevie (specialitatea localului), mici. Un vin negru, greu. Mai tot timpul am tăcut. Nu se încheaga nici o vorbă între noi. Am încercat de câteva ori să-l descos ce-i cu el, dar mi-o rețea de fiecare dată: „Ei, lasă, ne mai vedem noi.” Am înțeles, totuși, că urmasse doi ani la Comerț, apoi, tot așa, din frânturi, că renunțase (sau fusese dat afară, n-am înțeles), că se înșurase, apoi se despărțise, avusese o mică librărie, dăduse faliment, iar acum...

M-a cam intrigat că tot aducea discuția despre Homenski, că de unde-i, că de ce nu seamănă și el în paginile ziarului, ba chiar dacă e în stare să scrie un articol de la cap la coadă, nimicuri de-astea. Apoi și despre cei de la Cenzură m-a întrebat, dacă nu-l cunosc cumva pe colonelul Hotineanu, șeful Cenzurii. M-am făcut că nu aud. Hotineanu nu mai este la Cenzură din familie. În locul lui a fost numit colonelul Pascu.

11 La 14 aprilie 1939, colonelul Radu Hotineanu a fost înlocuit în funcția de șef al Cenzurii cu colonelul Dan Pascu.

Cenzura fusese reintrodusă odată cu instaurarea regimului de dictatură personală a regelui Carol II, în februarie 1938. Prin înalt Decret Regal, fusese declarată starea de asediu pe întreg cuprinsul țării, iar autoritățile militare erau împuternicite „de a cenzura presa și orice publicațiuni, având dreptul de a împiedica apariția oricărei ziar sau publicațiune sau numai apariția unor anumite știri sau articole.” Serviciul de cenzură funcționa pe lângă Ministerul de interne.

La preluarea funcției de șef al Cenzurii, colonelul (de fapt locotenent-colonelul) Dan Pascu emitea următoarea notă (Vezi și *Magazin istoric*, nr. 8-11/1991, unde am publicat largi extrase din Registrele cu normative ale Cenzurii din 1939-1940): „Luând în primire Serviciul Cenzurii, prima datorie este să aduc respectuoase și prietenești mulțumiri fostului șef al acestui Serviciu, d.col. Radu Hotineanu, căruia cu toții trebuie să-i recunoaștem meritul de a fi organizat, condus și închinat totă puterea sa de muncă, timp de aproape trei ani de zile, asigurându-l în același timp de tot respectul, stima și iubirea noastră.

Rog pe toți colaboratorii mei să-mi dea același neprecupețit concurs, ca împreună să putem învinge greutățile timpurilor prin care trecem și printr-o armonioasă colaborare să corespundem încrederei ce s-a pus în noi. Lt.col. Dan Pascu.”

La Serviciul Cenzurii lucrau în acea perioadă: I. Oprei, V. Cheorpec, Al. Tisescu, Victor Mocanu, Al. Predescu, C.D. Pantazescu, Gh. Nicola, Gr. Erimescu, Virgil Carianopol, Aurel Brătescu.

N.N. era foarte bun prieten cu Victor Mocanu și în relații destul de apropiate cu poetul Virgil Carianopol și cu Aurel Brătescu.

Radu tot mă îmoldea cu Cenzura, încât până la urmă i-am rețezat-o: „Da ce, băiete, vrei să te bagi și tu la Cenzură, sau ce vrei? Nu te apropiia prea mult de ea că frige.” S-a ridicat brusc de la masă, mi-a strâns mâna, spunându-mi că s-a simțit bine cu mine, că am rămas tot domn și că o să mă mai caute el, că are ce discuta cu mine.

E aproape miezul nopții acum când scriu în acest caiet. Întors acasă, m-am închis în birou, fără să-mi spun măcar noapte bună Noemii. Simțeam nevoia să deschid acest caiet și să fac ceea ce până acum nu am crezut că are vreun rost în viața mea: să țin un jurnal. Știu că mulți o fac. Paulescu de la *Speranța*, puțin, parcă numai de asta se ține. Când îl întreb ce face, îmi răspunde mai întruna: „Scriu la jurnalul meu.”

12. Angelo Paulescu (1866-1962), ziarist și romancier. A activat multă vreme, câteva decenii, la Calafat, Giurgiu, Corabia și Turnu Măgurele, fiind corespondent particular — începând din 1909 — al ziarului *Universul*. În 1926 a fondat, împreună cu Ștefan Dosăneanu, Clubul corespondenților particulari din trei județe (evocat și de noi în volumul nostru, *Cu ochi blânzi*, Cartea Românească, 1985, pp. 169-174). A.P. a fost vice-

președinte al acestui Club până în 1930, când s-a stabilit în București, imediat după revenirea în țară și pe Tronul României a lui Carol II (Restaurația). A înființat, chiar în iunie 1930, gazeta *Avionul Coroanei*, una dintre cele mai infocate publicațiuni pro-carliste, sperând într-o rapidă ascensiune gazetărească, politică și, mai ales, într-o aleasă chiverniseală, pe măsura elanului său restauraționist.

Erau însă prea mulți cei care se grăbiseră la favorurile noului suveran, persoane și personalități mai însemnate, gazetari mai dibaci, cu gazete mult mai importante decât a sa, încât Angelo Paulescu se văzu, în scurt timp, în pragul falimentului.

Întâmplarea a făcut însă că, în campania electorală din 1932, să-l cunoască pe Dragomir L., candidat independent pentru Camera din județul Caliacra, mare moșier, neguțator de grâne și vinuri, căruia îi trăzniea să devină și proprietar de ziar în București. Astfel s-a născut *Speranța*, plătită de Dragomir L. și scrisă de Paulescu și încă doi colaboratori. Singura pretenție a lui Dragomir era ca, în fiecare număr, pe toată pagina a treia, *Speranța* să publice știri din viața familiei Dragomir L., trimise chiar de acesta sau de nevastă-sa. Limbajul acestor corespondențe din Caliacra făcea ca *Speranța* să fie căutată de cititorii domicili de umor stupid, de gazetarii sături până peste cap de ale lor din redacții și domicili să se mai amuze și cu alte tâmpenii autentice, chiar de unii scriitori sau artiști, Iancu Brezeanu, de pildă, era unul din statornicii cititori și comentatori ai știrilor „boierului Dragomir”.

În toamna lui 1939 *Speranța* a sucombat, Paulescu retrăgându-se din ziaristică și consacrandu-se literaturii. A publicat opt volume de proză, mai multe traduceri din franceză și engleză, iar după război și câștiga existența făcând traduceri documentare pentru diferite institute de cercetare.

În 1953 era cât pe ce să fie arestat pentru *Avionul Coroanei*, în urma unei declarații date de prof. S.T. (arestat pentru activitatea sa din timpul guvernării lui Ion Antonescu). A.P. a scăpat numai cu o declarație, în care-l-a turnat și pe un alt director de ziar, Fântâreșcu, de la *Opinca*, mare admirator și susținător al lui Vaida-Voevod, mai ales după ce acesta se despărțise de Iuliu Maniu, întemeind la 29 martie 1935 Frontul Românesc.

Cu N.N., A. Paulescu era în relații amicale, cele două gazete, *Speranța* și *Canaraia*, sprijinindu-se reciproc în unele campanii publicitare.

Jurnalul lui Angelo Paulescu a fost scris pe 347 caiete format A 4 de câte 200 file fiecare. Este singura avere rămasă în urma sa, astfel încât moștenitorii și l-au împărțit astfel: 105 caiete — văduva lui Paulescu; 73 caiete — Tică Paulescu, băiatul său; 52 caiete — Rodrig Paulescu, fratele ziaristului; 36 caiete — Amalia Tudorache, căsătorită doctor Aristidi, sora defunctului; 45 caiete — Liceului din Corabia, unde a învățat Paulescu; 36 de caiete, în fine — fostei Uniuni a ziaristilor din România. În 1985, la moartea soției lui Paulescu a avut loc o nouă reîmpărțire a cailtelor cu jurnalul acestuia. La fel s-a întâmplat și cu cailtele aflate la Rodrig (decedat în 1976) și Amalia (decedată în 1991). Cailtele de la Tică Paulescu au ars în timpul cutremurului din 1977, apartamentul acestuia aflându-se în blocul de pe strada T. Argeșei, prăbușit atunci.

Unele fragmente din aceste caiete, publicate însă fără nici o noimă au apărut într-o foaie volantă, scoasă la Turnu Măgurele de simpatizanții F.S.N. de aici, în timpul alegerilor din mai 1990.

Simt nevoia să scriu despre mine. Dea Domnul să mă țină și să pot scrie cât mai mult. Nu mă gândesc la nimeni când scriu aceste însemnări. Nu vreau să spun nimănu nimic. Pur și simplu, astăzi am simțit un străin care duce viața mea. Simt nevoia să-l studiez pe acest străin. Să-l urmăresc printre zile și să văd ce-i cu el.

Mi-e dor și nu mi-e dor de Maria. Mi-e dor fiindcă o știu departe. Și nu mi-e dor căci nu mai știu străinul acesta din mine să-i spună că i-e dor.

Un amănunt pe care l-am uitat. Azi dimineață, la gară, am observat, surprins, că Maria n-avea soutien-gorge.

PENTRU O VIITOARE PAGINĂ A LITERATURII ROMÂNE

Oana Șerban

Pentru cei întârziați...

Am întârziat să mă nasc
și acum mătur străzile
peste care a trecut și-a lăsat urme
fericirea voastră.
Aș fi putut să mă agăț de primul strigăt
și-aș fi izbucnit,
dar nu, am întârziat,
de prea multă strălucire
ce se zărea dincolo,
și acum cutreier străzile,
căutându-vă rază cu rază lumina,
și acum, când gonesc pașii voștri grăbiți,
iubindu-se și amăgindu-se
la fiecare răscruce,
mă întreb dacă liniștea universului
nu și-a zămislit trupul din vorbele
voastre.
Mi-ați spus: -Ai întârziat să te naști
și mi-ați arătat strada,
- Acolo nimeni nu întârzie să
sfârșească,

mi-ați zămbit,
dar eu știam că, de fapt,
aveați nevoie de cineva care să vă
adune

fărămele de lumină și fericire
pierdute cu fiecare privire înapoi.
Dar n-am putut să înțeleg
de ce vă faceți din trup citadelă
când știți că atât de ușor
ploaia poate cădea.
Într-o zi ați venit și mi-ați spus:
- E târziu, din nou e târziu,
ai uitat semnul la care
pașii noștri își schimbă fusul orar
sau, poate, n-ai înțeles,
noi avem nevoie de întârzieri exacte
care să știe să ne măture urmele fără

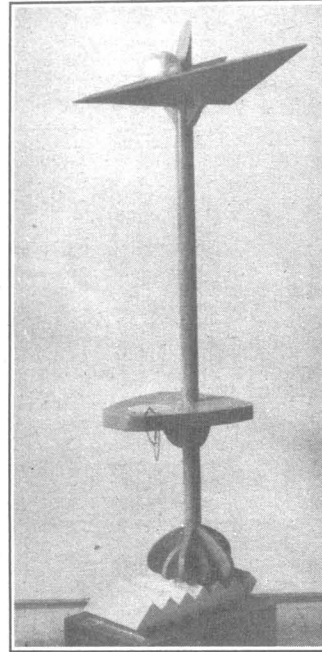
greșală.
Și mi-ați arătat un punct, dincolo de
șosea
unde să-ncerc să-mi găsec loc și timp.
Nu știu dacă atunci când am plecat
V-am privit,
dar știu că în timp ce mergeam
spre acel dincolo de șosea,
fără să-mi pot descifra mersul,
îmi spuneam: Deși e târziu
lumina mea n-a învățat până acum pașii
ploii.

*
* *

M-am desprins din lumină
cu degetele duse la buze a uimire.
Ce s-a ales din trupul meu
nu știu.
De tample mi s-au izbit păsări,
dar nu m-a durut,
totul era atât de frumos colorat.
Și așa m-am rostogolit
din mirare în mirare,
până m-am făcut cristal.

*
* *

Fereastra mea are o mână rănită
i s-a spart în palmă un lampion.
N-a știut când i s-au scurs printre
degete umbrele,
a simțit doar imaginile,
împlântându-i-se în carne, adânc.
Fereastra mea nu mai poate să arate cu
degetul,
își ține brațele lipite de piept
și se uită speriată în jur;
era ziua mea și cineva
îmi adusese în dar o floare,

Vasile Gorduz, În cumpănă

n-am crezut că poate să lumineze
atât de puțin.

Poveste de seară

Să spunem basme despre trupul nostru
răscolit de ochi de copil,
să spunem basme despre pleoapele
noastre

închise deasupra fiecărei priviri,
să spunem basme despre basmele
noastre,
răsucite noaptea în somn, de cald sau
de frig,
să spunem basme despre gură și despre
genunchi
și despre toate celelalte închipuiri.
Să spunem basme despre palma
brăzdată de linii,
sau despre călcâiul
risipit zilnic pe câte un drum,
să spunem basme ca și cum am trăi
într-o lume
unde nu mai există oglinzi.

Torna, torna, frate

Cineva a-ndrăznit să mă strige pe
nume,
cineva a-ndrăznit să m-arate cu
degetul...

Ce-aș fi putut să-i răspund?
Că e o eroare că ne numim,
că e o greșală că ne recunoaștem,
că trupul, numele, înfățișarea
nu ne-au fost date decât ca să ne
înșelăm

unii pe alții.
Cineva m-a întors din drumul spre rai
chemându-mă pe nume:
- Întoarce-te, frate, și privește în jos.
Ai văzut?

Vasile MACOVICIUC

Ziua cea
de toate zilele

nimeni nu mai coboară pe drumul
dinspre stele
iar grația ca o spaimă a liniei se-
njunghie
la bălci

ai vrea să te prăbușești în noapte
ca într-o minte obosită
să tipe copilul închis în armură
dar se revoltă auzul

visul te plesnește
cu un buchet de riduri peste gură

vine o zi a nordului surghiunit din hărți
privirea-i cu prea multe noduri
cuvintele-s puțin

ochi în ochi stai cu lespede până se
lipsește imaginile
și nu poți ști cine și încotro pândeste
cine-i mai bogat în insomnie

dar vine o zi când ai vrea să privești
peste umăr platanul
și n-o faci
simți în ceafă răsuflarea sălbatică
robită amiezii
și-ți vezi de umbră
ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat

Solstițiu

te iau de mână un ținut să-ți arăt
inima priponită cu vene deschise
sub răsuflarea mulțimii scâncește un făt
o lespede astupă ieslea cu vise

când vârcolacii sugrumă luna
armăsarul meu paște un lan de țepușe
buzdugan de cuvinte îți adulmecă urma
și macul pune lumea-n cătuș

invalidi tolăniți regește-n statui
doar în fața morții au răsul stingher -
zace veșnicia dar în brațele cui
marmora-i tărfă și ochiul hingher

dar vine toamna ca un azil de culori
și dacă vrei să botezi cu lacrimă crinii
vino mâine în zori
să facem cezariană luminii

Anemie

sunt trist iubito pădurea mă-ngrijorează
cuvintele de-o vreme abia halucinează
caii sălbatici trec fără nechezat
șobolani metafizici sunt scoși la mezat
amurgul nu-i blând nici înspăimântător
ci-o biată jivină hrănită sub zăvor
lumina-i așteptată ca o baie de aburi
nu-s aripi floarea s-o așeze în faguri
nici focuri înalte prin care să sari
ci impulsuri rahitice în ziși armăsari
o nuntă cosmică-n taraf de lăutari

mâini întinse ca un eșec de lăstari
nici cerul nu este nici lipsa de cer
sufletul nu-i gol nici plin de mister
ci-o amețire așa de legi gârbovite
probă de moarte cu săbii tocite
o creangă uscată folosită altui
în lumea fără îngeri și fără strigoi
și-o arătare așa nici uliu nici greier
miriapod obez în plimbare pe creier
și lasă-mi dar pădurea să intre-n delir
sunt singur am teamă și-am uitat să
respir

Text

cum inima târziu îmi spune că tu
miști
șirul de zei triști prin castel
purpuri
ca să fiu presupun că există
adiere de criști și ploaie-n pustiu

dar când lumânarea pleoapa și-a-
nchis
și-n iris iele mă-ncearcă
te-ndepărtezi de parcă explodează
un vis
și-un fluture interzis orbecăie pe
arcă

boțul de lut plămădit e-n minune
soare ce-apune când de-abia s-a
născut
măcar o vreme fii scut lângă rune

ploaia îmi spune că nu-i totul
pierdut
oceanul e mut dar pregătește să
sune
peste noi printre dune sub cerul
căzut

alt început

Rugul

ce să am când ruine nu am
fructu-i grenadă uscată pe ram

poate pe tine te am ca balsam
poate o stea tatuată pe ham

cu pas împletit și goamnă barbară
un greiere șira spinării îmi ară
da mai fug prizonieri din Olimp
cu brațele aruncate în afară de timp
dar cel ieșit din ger îndrăgostit de
abis

nu află călău și nu-i nici învins -
e-ngenunchere de cerbi pe-
mbătrânite poteci
o flacăra captivă în zidurile reci

la umbra oazei fântânile seacă
pădurile se smulg din orgă și pleacă
și ce să am decât calul în spume:
trenul de noapte te-aduce pe lume
iară pământul se-nghesuie în mine
cu siguranța a două șine

ISTORIE LITERARĂ

AI. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (XI)

Ideea că în ultima parte a *Istoriei* sale G. Călinescu nu a adăugat mult la prima ediție nu este egală cu n-a completat. N-a schimbat fiindcă din punctul său de vedere n-avea ce să schimbe, nu și-a modificat judecata critică, dar, neavând complexul biografic, a căutat și a pus mai puțin tendințe biografice, a extins analiza la opere pe care nu le analizase prima dată, a adăugat bibliografia până în 1941, dată la care expunerea se oprește. Și, pentru că nu știa dacă va mai apuca să-și tipărească ediția nouă, revizuită, a publicat în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* tot materialul documentar redactat cu arătarea locului unde trebuia să fie introdus. Ca editor nu aveam dreptul să eludăm această dorință, cum, fără nici o motivare au cerut unii. Când nu faci nimic, este ușor să spui altora cum trebuie să facă. Erau scriitori care puteau lipsi? G. Călinescu nu voia să aibă lacune.

Capitolele *Literatura eclectică până la 1916. Teatrul: Basmul dramatizat și Romancierii 1920–1930. Romanul gloatei. Romanul copilăriei. Proustienii*, până la Gh. Brăescu, numără în ediția întâia 66 de pagini iar în ediția revizuită cu trei pagini mai mult.

Încă de la început secvența despre revista *Flacăra* ne oferă date și câteva rânduri despre directorul C. Banu, autor de aforisme ca moralist istoric amar, fără gravitatea lui Guicciardini, în *Grădina lui Glaucon sau manualul bunului politician*. La Eftimiu sunt trecute în revistă câteva opere noi: *Glafira, Ringula, Meșterul Manole. Comoara, Ave Maria, Kimonoul înstelat, Arhanghelul cu aripi de ceară*. Date biografice obținute prin anchetă personală la bibliografie. Născut în Albania, Eftimiu era de origine macedoneană cu nume grecesc, „cel care face bine”. Și la Caton Theodorian se caracterizează pe scurt nuvele, schițe, piese de teatru numai enumerate în prima ediție. Și Theodorian, la origine Theodor, era din Voscopolea macedoneană, aromân, mama sa fiind sora vovedlistului Eugen Carada. Inspector general al artelor cu monoclu, ascundea, zice

Călinescu „sub erupții de violență și dominație, o fire sentimentală”. Despre Valjan, celebrul avocat V.A. Ionescu (1881–1960), „comediograf spiritual și plin de vervă”, prezentarea din 1941, din lipsă de alte date a rămas neschimbată. La A. de Herz se comunică numai date nașterii (la murit în 1966) și se face o apropiere de teoria despre teatru a lui Zola din *Le naturalisme du Théâtre*. Date esențiale și analizele operelor mai însemnate în secvența *Alți dramaturgi* numai enumerați în ediția întâi (cf. *S.C.I.L.F.*, 1961, nr. 14): Al. Florescu, Ion G. Miculescu, M. Polizu-Micunescu, Emil Nicolau, C. Răuleț. Nimic însă în plus la Zaharia Bărsan (1878–1948) și I.C. Aslan. La M. Sorbul o notă biografică din care e interesant de știut că dramaturgul era fiul căpitanului de ulani de origine poloneză Apolinariu Smolski, de confesiune catolică și al Mariei Moscovici din Botoșani, ortodoxă. N-a făcut decât liceul. Era cunoscut cu Liviu Rebreanu fiind însurat întâia oară cu Maria Rădulescu din Pitești, soră cu Fanny. A murit cu un an și opt luni după G. Călinescu la 20.XII.1966. Textul lui G. Călinescu despre piesa *Dezertorul* a suferit tăieturi ale cenzurii operate de Camil Petrescu. Autorul le-a restituit în ediția revizuită. Este vorba de înjurături lui Silvestru: „Grijania mamei voastre de pocăiți!” Completări s-au adus și la prozatorii următori începând cu N.N. Beldiceanu, fiul poetului, căsătorit cu o fată a lui Ion și Sofia Nădejde. La I.C. Vissarion se extinde analiza opereii cu un citat semnificativ și se întocmește o biografie portret. Scriitorul era fiul unui brutar de origine macedoneană. A avut 26 de copii cărora le-a dat nume faimoase (Călinescu zice groțesti): Voltaire, Garibaldi, Edison, Benedetto. Florența. A scris o carte intitulată *Energia mecanică din mediul din în care ne găsim*. Voia să prindă energia din frunzele care se mișcă. Spera să ajungă nemuritor și la moarte a cerut să i se pună pe cruce un epitaf cu aceste cuvinte: „Aici mi s-a oprit corpul, nu știu unde sufletul”. Nota lui specifică în literatură e precum cea a

lui Tartarin gasconismul (v. și *S.C.I.L.F.*, 1959, nr. 1–2). Și cele cinci rânduri despre Ion Dragoslav sporesc în a doua ediție la douăzeci în aceeași notă. Sfătul prozator, crezut de M. Dragomir un nou Creangă, era numai un pitoresc limbic făcând haz și de boala lui, o ciroză cu hipoprizie care l-a doborât la 53 de ani. Asta fiindcă el însuși cuprins, avea la țară o rubedenie crâșmar. Când scria despre el, în 1961 (*S.C.I.L.F.*, nr. 4) Al. Cazaban avea 89 de ani. A mai trăit până la 94 de ani, depășind cu un an pe critic. Își publica chiar în 1961 o culegere din scrierile lui cu titlul unui volum din 1904 *Deștept băiat*. Nota sa personală e sarcasmul. Născut la Iași era fiul unui inginer francez originar din Carcasone-Languedoc. Fost elev al lui Mincu la Școala de Arhitectură din Iași n-a ajuns decât conductor tehnic. Facea parte din Asociația vânătorilor și pescarilor, lega ploile de la Uniunea Scriitorilor (nota mea). Date biografice și la V. Demetrius, pe nume adevărat Dumitrescu, din părțile Brașovului. Căsătorit cu Antigona Bazilica Sulamita Rabinovici, fiica unui doctor din Burdujeni, este tatăl scriitoarei Lucia Demetrius. Prozator el însuși șters spre deosebire de Radu Cosmin (Radu Tănăsescu) în viață încă în 1961, când scrie despre el Călinescu îndreptând data nașterii din 1883 în 1879. Ar fi fost un amfitrion agreabil, deși descriese Bucureștii într-un roman ca pe un *Babylon* (1921). Date biografice sumare la Horia Furtună, scurtă prezentare a lui Artur Enășescu (1889–1942) inexistentă în ediția întâia a *Istoriei*, numai anul nașterii la G. Talaz care a murit în 1973 pictor și poet alcoolic, ajuns proletcultist și analize de scrieri noi la George Ranetti (*Domnișoara Mău*), roman psihologic, *Romeo și Julieta la Mizil*, parodie, și portretul umoristului proclărit și Javanetti, în fine scurtă biografie, dar precisă, la actorul autor de spirituale monologuri, mort tânăr la 41 de ani, P. Liciu.

Nici la romancierii din perioada 1930–1940 G. Călinescu nu și-a propus să facă modificări de viziune în ediția revizuită, ci doar completări de

analize unde se simțea nevoia și biografii numai până în anul publicării noii ediții cu menționarea datei decesului în cazul când ar fi avut loc până la data când lucra. Majoritatea acestora au fost de asemenea publicate, numai o parte fiind lăsate în manuscris. Întâia datorită a editorului este să respecte dorința autorului, a la așeza la locul lor și nu în addenda. Sigur că se pot face observații critice, ceea ce nu înseamnă a interveni în text și cu atât mai puțin a-l cenzura sau elimina.

Textul despre Rebreanu a fost păstrat în ediția nouă identic, fiind completat doar cu o frază despre romanul *Amândoi* și o foarte exactă biografie. Apărut și în broșură în 1939 (colecția „Jurnalul literar”) studiul era și cel mai consistent până la acea dată, atât de consistent încât cineva (I. Ichim) l-a plagiat pe loc aproape cuvânt cu cuvânt. Unele idei erau totuși discutabile, aceea că Ion este un roman cu exponenți, nu cu individualități. Și din cauză că se presupunea ca model romanul lui Slavici (în realitate era Anna Karenin de Tolstoi) criticul compară pe Ion și Ana cu eroii lui Slavici, Naș și Persida înlocuind însă numele Persidei cu al Marei: „Naș și Mara sunt un atât doi îndrăgostiți, cât două exponețe”.

Ginerile îndrăgostiți de soacră! Și tot așa de gase ori. Mi-am permis să pun Persida în loc de Mara, lăsând mai departe greșala că Ion ar fi doar un exponat ca Petre Petre din *Răscala*, nu o individualitate, un arivist ca Julien Sorel. Tot numai date biografice sumare se adaugă la articolul despre Hortensia Papadat-Bengescu și el cel mai bun din câte apăruseră până atunci, ca și cel despre Rebreanu. Sunt câteva greșeli poate de tipar ce trebuie îndreptate: „Ciudatul dușman al poporului său neam” este de fapt al propriului său neam. Pictorul Grev urmări cu asiduitățile sale de Ada se numește Greg. Lenora face o cură miraculoasă la Predeal nu la Sinaia, fiica incestuoasă a lui Lică se cheamă Sia nu Lia, Walter a fost doar amant, nu soț al Salemei. Critica mai nouă a pus în discuție proustianismul Hortensiei Papadat-Bengescu, aliniind-o mai mult naturalismului. Lică Trubadurul și Walter par desciși din Bel-Ami al lui Maupassant. La Camil Petrescu s-a adăugat o notă biografică din manuscris întocmită după spusele romancierului. Printre piesele de teatru în ediția nouă este analizată și *Jocul ieilor*, dramă ideologică cu o dezbateră inteligentă, „dar numai atât”, publicată în 1945, dar datând după declarațiile autorului

din 1918. Despre *Act venețian* dezvoltată în trei acte, Călinescu susține că nu este stricată ca literatură. Nu-i plac însă comediele *lată femeia pe care o iubesc și Profesor dr. Omu vindecă de dragoste*, depășind granița 1941, pe care le găsește nedrept de o „surprinzătoare planitudine.” Nu-i place nici drama *Bălcescu* care nu i se pare adâncă cu stilul ei „focos și dezlănțuit”. Adaosurile au fost publicate în *S.C.I.L.F.*, 1962, nr. 1, când Camil Petrescu nu mai trăia de cinci ani. Și în articolul despre Henriette Yvonne Stahl, fără biografie (scriitoarea a murit în 1984) apare o scurtă prezentare a romanului *Marea bucurie* din 1947 în care sunt figuri interesante, daos scrierea n-ar degenera în film. Adaos la articolul despre Ionel Teodoreanu dispărut în 1954: „Romancierul și-a continuat activitatea fără nici o rectificare a manierii, dezvoltându-se doar o dată, în *Haidirad*, autor de grațioase versuri”. La C. Stere numai date biografice, la Gib I. Mihăescu asijderi pus mențiuni rele despre romane necitite prima dată: „*Femeia de ciocolată*” încearcă a analiza complicat și artificial, spasmale morale ale unui timid sexual, *Zilele și nopțile unui student întârziat* studiază într-o totală insignifianță și banalitate aventurile, unui seducător de gaze facile”. Să fie această apreciere un răspuns la opinia lui Șerban Cioculescu că *Zilele și nopțile unui student întârziat* e cel mai bun roman al lui Gib Mihăescu? La fel de dure aprecierile despre romanele *Adăpostul Sobolia* și *Tapirul* de Cezar Petrescu care are și o mențiune biografică de cinci rânduri. O biografie mai lungă se află la Carol Ardeleanu, fiul unui rotar care a studiat pasager artele frumoase. Nimic nou la A.I.O. Teodoreanu. După o biografie prezentată personal lui G. Călinescu, Lucia Mantu (1888–1971) era fiica lui Georgehe Nădejde, frate al lui Ion, amândoi însurați cu două surori din familia Băncilă (mama Luciei era soră cu Sofia Nădejde). Profesora de științe naturale la Liceul Oltea Doamna din Iași, Camelia Nădejde, pensionată în 1947, la 60 de ani, a trăit necăsătorită 83 de ani. O biografie interesantă pe bază de izvoare furnizate de autor se face lui Damian Stănoiu, fost călugăr la mănăstirea Căldărușani din 1913 până în 1932 când o lucrare a sa e considerată demnă de foc pentru că vorbește de o afacere lumească a unui înalt prelat, iese din cinul monahal, trăind mai departe din cârțile laice. A murit în 1956 în vârstă de 63 de ani. ■

FOTOTECA LITERATORUL

Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmalniceanu și Alexandru Ivăsiuc la Revista literară TV. Fotografie de Vasile Blendea

Anuare muzeale județene

Marisia, XV–XXH, 1985 – 1992. Studii și materiale: arheologie–istorie–etnografie–etnotoponimie./ Editor: Muzeul Județean Mureș. Târgu Mureș, 1992./ Colegiul de redacție: Acad. Dr.Doc. Ștefan Pascu, Valer Pop, Mihai Petică, dr. Vasile Dobrescu, dr. Valeriu Lazăr, Valeriu Nițu, Andrei Zrinyi. 596 p., CXXXVII pl., 49 titluri/.

Tematica diversă a volumului, care dă la lumină rodul preocupărilor științifice ale cercetătorilor târgmureșeni și colegilor din alte unități muzeale din țară de-a lungul a șapte ani, este secționată în patru capitole distincte. *Studiile și cercetările de teren* se referă la perioade din neolitic până în contemporaneitate, fie din istoria principatului Transilvaniei, fie pe aria restrânsă a actualelor județe Alba, Bistrița–Năsăud, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu sau tratează probleme de interes național și european. Dintre lucrările de

arheologie, se disting contribuțiile lui Székely Zoltan, Sergiu Haimovici, Mihai și Lucreția Brudiu, ale colectivului Paul Georoceanu, Mihai Blăjan, Marin Georoceanu și Claudiu Lisovschi, privind nu numai omul și habitatul său, ci și fauna acelor timpuri îndepărtate – mamiferelor domestice și sălbatice. *Lucrările de istorie* medie și contemporană abordează viața orășenească și meșteșugurile, relațiile naționale, dar și viața cârților, sub semnătura unor I.I. Costea, I.E. Man, Valeriu Lazăr, Siki Emil, Vasile Dobrescu, Mihai Szabo, Melinte Șerban, Lazăr Ureche, Dimitrie Poptămaș și Elena Mihu. *Lucrările de etnografie–etnotoponimie*, realizate de Valer Pop, Oliviu Marcu, Mihai Petică, Valeriu Nițu și Andrei Zrinyi, ca și celelelate contribuții referitoare la patrimoniul cultural, au aceeași consistență și probitate științifică.

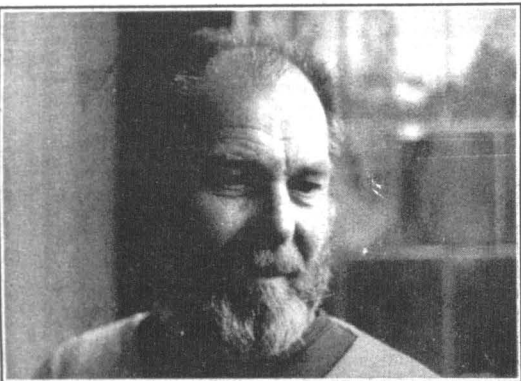
Mircea COLOȘENCO

ARTE PLASTICE

Vasile Gorduz - arheologie lirică

Anume detalii, interpretate sau citate ca atare, ne lasă impresia că sculptorul Vasile Gorduz își asumă o perspectivă istorică asupra artei. Desigur, în opera lui prețuirea antichității este prezentă, și încă

vechimm, prin care justifică rațiunea de a exista a sculpturii, dar și rațiunea integrării omului în universalitate. „Tematica” izvorăște-lă el, ca să zic așa, din convingeri filosofice. Neîndoielnic, Vasile Gorduz este

Într-un chip tranșant. Interesant (și obligatoriu) de observat ar fi că el nu recurge la stilistica artei vechi, îndeletnicire contestabilă a spiritelor obediente, reproductive, ci se lasă condus de aluziile la un univers de forme bătrâne. Chiar și atunci când „cotează” un detaliu sau altul, o manieră de tratare a pietrei și bronzului, întrucâtva asemănătoare clasicității greco-elene, o face cu atâtă personalitate, încât „citatul” devine invenție.

Dacă suntem atenți, acest „vag istoric” nu este la Vasile Gorduz decât un simț profund și tulburător al

modern, și această modernitate trebuie căutată în limbajul plastic lapidar și eliptic, în factura stilistică variată și „indecisă” (mai degrabă îndelung tatonată), unde forma se relevă ca apariție fastă, iluminată. Sculptorul produce, cu meșteșugărească consecvență lucrări, el pândeste atent, parcă mereu îndoit de sine, închegarea opere. Lipsa finitudinii îl înscrie implacabil printre moderni, ca și delicatețea cu care se apropie de motive grave, dramatice ale sculpturii, însușindu-le și aici nu numai personalitatea, ci și distanța pe care o pune între sursele de inspirație și

aceasta. Vasile Gorduz întreinde, la urma urmelor, un fel de arheologie lirică.

Sculptorul – cu ale cărui lucrări înțeleg că se ilustrează acest număr din „Literatură” – se arată solar și mediteranean, păstrând amintirea vechii Elade și Rome, ba chiar, prin frecvența „motivelor” animaliere, a vechilor civilizații din Orientul Apropiat. În același timp pot fi recunoscute în opera lui inducții brâncușiene (pe linia misterioasei și ancestralei „cunoașteri a pământului”) ori „îndatorări” față de Paciurea (prin incidențele fantastice lui himeric, detectabile la amândoi). Ciudad e cum asaltul atâtor sugestii la care consimte nu transformă sculptorul într-un artist eclectic. Ceea ce ne și face să vedem în el mai rară personalitate a sintezelor.

Credem că una dintre ultimele sale lucrări remarcate și de juriul care i-a acordat premiul – „Nașterea poporului român” – un remarcabil bronz, cu reverberații simbolice, eliberat de orice conotație festivă, ar merita, în replică, înălțat pe un soclu în România (lucrarea „princeps” va fi implantată în Spania, la Sevilla, nu peste multă vreme). De regulă, premiile nu ne mai impresionează. Ele „sanționează”, cum ar spune Cioran, nu rareori glori înfiolele împietrindu-le în redingota unui „clasicism” vestit. Cu Vasile Gorduz înregistrăm o fericită coincidență între distincție și valoare, valoare indubitabilă, între onoarea care i se face unui creator și rezistența lui, pe cât îl cunoșc, la omenesci vanități. Și în acest caz, sunt convins, simțul vechimm de care dă dovadă, va relativiza salvator totuși. Premiul ne satisface în primul rând pe noi. Artistul va rămâne, ca și până acum, cu auzul la pândă, încercând să capteze miraculoasele ecouri ale primordietății, spre a le oferi unui viitor necunoscut, în care să ne conservăm umanitatea, reconstituiți din idealuri eterne. Căci el pare un medium hipersensibil între trecut și ziua de mâine, un dăruit care oficiază cu speranță șansa transmisibilității valorilor umane pe scară impresionantă a timpului.

Portretul locului natal

Acceptând adevărul potrivit căruia, conștiință sau nu, trăim și evoluăm sub tutela miturilor, m-am întrebat adeseori care din ele este cel mai trinitic. Am eliminat de la început mitologiile efemere – cum le numește Roland Barthes pe cele perisabile cu o viteză în continuă creștere – și am rămas cu celelalte, dar dintre ele mitul întoarcerii lui Ulisse la Ithaca se dovedește cel mai rezistent și mai răspândit. Arhetipul insulă nu are nimic spectaculos în sine, în afara primordialiei simbioze dintre cer, apă și ștâncă. Este săracă, arsă de soare, bântuită de vânturi și valuri. Dar este locul absolut, metafizic și irepetabil pentru Ulisse. El nu caută o insulă anume, ci propria condiție de a fi. În Ithaca se caută pe sine, pentru că în afara sinei nu se poate trăi, ci doar supraviețui. Și de atunci, noi toți știm acest lucru, trăind mitul, urmându-i implacabila adevăr.

Un Ulisse al artei mi se pare a fi fost pictorul albanez Vangush Mio (1891–1957), ale cărui lucrări, expuse la „Muzeul Colecțiilor”, reprezintă o relevantă punere în contact cu un artist și un spațiu de o inflexibilă trinitic. Născut la Korça, ajunge la București în 1908, la un frate de-al său, pentru ca începând din 1915 să studieze la „Academia de Artă” pictura, în contact cu marii artiști români ai epocii. Prima sa expoziție are loc în 1919, într-un București abia ieșit din coșmarul războiului, dar receptiv la talentul tânărului artist. În 1920 se întoarce în ambianța natală și, deși are

șansa unor studii în Italia, însumând cam trei ani, în 1924 revine și se stabilește definitiv în Ithaca sa albaneză, orașului Korça. Din acest moment și până la moarte el rămâne acolo, ca într-un punct geometric al existenței și creației sale, lucrând perseverent la redactarea unui portret emblematic al locului numit patrie. Căci opera lui, așa cum ni se relevă acum, tinde către o finalitate precisă: imaginea unei geografii spirituale unice, irepetabile, de neînlocuit. Acasă fiind, artistul nu poartă în el nici un fel de nostalgie, nu proiectează un spațiu ideal, ci consențează realitatea pe care îl cunoaște, căruia îi aparține. Din această relație organică, empatetică și profund umană se naște imaginea absolută, fascinantă prin simplitatea frustă și poezia telurică, a cuibului de vultur care este Albania.

Excelent desenator, format în exigențele atelierelor din epocă și colorist de mare subtilitate și rafinament, mizând mai ales pe acorduri asociative, Vangush Mio este un romantic de substanță, roșind în ton elegiac. Impresionist cu măsură, într-o primă fază, în care construcția, supusă analizei raționale a formei, predomină fără a sufoca sentimentul, el acumulează experiența cu ajutorul câtorva teme de studiu. Desene în creion, portrete lucrate cu o tușă fulgurantă, peisaje înnobrate de accente și detalii pitorești în cel mai bun spirit, lasă să se ghicească viitoare calități picturale. Ele se

afirmă odată cu maturitatea, ca un contrapunct original și definitoriu în raport cu experiența picturii italiene a anilor 1921–1924. Din acest moment se cristalizează și o vocație a sintezei iconice, tinzând către abstracție fără a părăsi reperul figurativ. Forma devine o plajă de culoare aproape monocordă, planurile se degajă, alternează și sugerează spațialitatea prin rafinate diferențieri tonale, evitând redundanța detaliului narativ. De fapt, în substanța iconică artistul caută ideea de semnificație totală și, mai ales, un anume spirit al locului natal. Ceea ce, prin aspirație și efecte, ne propune o întoarcere la idealul clasicismului. Poate în felul în care un Delacroix în Maghreb, sau un Kandinsky la Kairouan aveau revelația unei lumi a simplității și echilibrului, sub imperiul luminii și al culorilor tranșante. Vangush Mio găsește noile clase clasicismului la el acasă, rămânând sub cerul protector, printre munții, copacii, câmpiile și casele propriului domeniu spiritual, încorporând totul în mesajul destinului său de artist al locului. Incontestabil, el este un mare pictor și numai prejudecata „culturii mici”, instalată cu premeditare pentru a proteja reputații consfințite dar discutabile, a făcut să rămână o latență în arta secolului.

Prezența sa postumă la București încheie un cerc al cărui început se plasează în urmă cu 85 de ani, relansând tradiția unor vechi și trinitice legături între români și una din cele mai vechi, mai loiale și active comunități minoritare. Cea care acum relansează publică „Albanezul”, apărută în secolul trecut la Braila pentru prima oară și care ne invită să ne întâlnim cu un puternic talent și un exemplu de pictură trinitică, autentică.

Virgil V. MOCANU

TEATRU

În căutarea „veseliei”

Am intrat bine în lunile de toamnă și începutul de stagiune a adus pe scenele teatrelor din Capitală câteva premiere ce merită să fie neapărat văzute: *Puricele* (Teatrul „Nottara”), *Vizita bătrânei doamne* (Teatrul Național), *Pescărușul* (Teatrul Mic) și *Scandal în culise* (Teatrul de Comedie). Pe unele deja le-am comentat: *Puricele*, de exemplu, facilitează, printr-un umor dezlanțuit, întâlnirea cu Horațiu Mălăele în triplă ipostază (autor al adaptării, regizor și interpret a două roluri), altora le va veni rândul. Cred însă că noua stagiune s-a deschis la București, cel puțin ca intenție, cu un festival despre care nu am mai auzit până acum, aflat la prima ediție, *Festivalul Veseliei*, la care au participat, de-a lungul a unsprezece zile (24 septembrie – 4 octombrie), importante teatre din țară și Basarabia, ca și câteva ingenioase producții ale unor școli de teatru: Academia de Teatru și Film și Universitatea „Hyperion”, ambele din București. Un asemenea, hai să-i zic, maraton teatral, organizat de Teatrul „Pan”, Asociația Umoreștilor Români, Cartelul „Alfa”, Primăria sectorului 3 și Primăria Capitalei, s-a vrut, nu încapă nici o îndoială, o manifestare artistică ambițioasă, cu semnificație de eveniment cultural de mare audiență la public. Nu a fost să fie întocmai așa din mai multe motive. Desigur, unul, poate cel mai însemnat, a constatat în faptul că programul a fost destul de „amestecat” și nu a prea excelat în noțiuni. În primul rând, el nu a fost consacrat, ceea ce nu e un reproș, în exclusivitate teatrului, ci a avut un profil mult mai larg, adunând pe alături genurile artistice capabile să provoace veselie spectatorilor. Am reținut, așadar, chiar dacă locul dominant l-a ocupat teatrul, evoluții ale unor formații muzicale, ale unor grupuri satirice de amatori, proiecții de filme, expoziții de caricatură, salutar fiind și de astă dată „spectacolul” de o impetuozitate unică al caricaturistului de notorietate internațională Ștefan Popa Popă.

În ceea ce privește selecția, la secțiunea teatrală, consider că, în linii generale, nu a stat, din punct de vedere valoric, semnul concesiilor. Confuze au fost doar criteriile în legătură cu vechimea spectacolelor care au fost selecționate. În orice caz, unele reprezentații au avut premiera, după știința mea, cu două-trei stagii în urmă, ele luând parte și la alte festivaluri. De aici și senzația că s-a „strâns” cam tot ceea ce a avut nivel cât de cât acceptabil în materie de comedie. Nu e vorba, totuși, de un rău de neiertat. Mai ales că sunt sigur că edițiile viitoare ale *Festivalului Veseliei* vor declanșa energii și orgolii în măsură să răspundă tuturor exigențelor. Aceasta cu atât mai mult cu cât juriul, grozavă idee, a acordat premiul și textului dramatic încă netranspus pe scenă. Presupun, de altfel, că cele trei piese premiate, ai căror autori sunt Marin Sorescu, D.R. Popescu și Tudor Popescu, vor constitui titluri de atracție pentru teatre. Introducerea lor în repertoriu ar putea să devină chiar o preocupare de prim ordin a organizatorilor. Evident, în sensul găsirii unor mijloace de stimulare a teatrelor ce le vor monta.

Dintre spectacolele vechi, știute și din alte ocazii similare, continuă să se mențină într-o formă artistică apreciabilă, evitând degradarea, *O seară la Union* (Teatrul „Maria Filotti” din Brăila), după I.L. Caragiale, în regia lui Victor Moldovan, spectacol mai plin de culoare și poezie de epocă decât atunci când l-am văzut încă oară, în urmă cu doi ani, cum și *Mobilă și durere* (Teatrul Național din Craiova), în regia riguroasă a lui Mircea Comăneanu, care l-a asigurat piesei lui Mazilu o versiune scenică dinamică, demonstrând că încă nu e ieșită din „realitatea imediată”. Un spectacol de excepție, cunoscut publicului bucureștean dintr-un tumeu de mare succes, efectuat în

primăvară, cu premiera în stagiunea 1992 – 1993, deci îndreptățit să figureze în selecție și implicit în competiție, a fost *Decameronul*, după Boccaccio, în regia unei celebrități mondiale de acum, Silviu Purcărete, dar și cu o prezență actoricească memorabilă: Ilie Georgehe. Încântătoare au fost, apoi, spectacolele studenților în actorie de la Academia de Teatru și Film. *Streap-tease* de Mrozek s-a impus prin două creații actoricești de rafinament, surprinzătoare pentru doi interpreți tineri. În *Tinerete fără bătrânețe*, după Petre Ispirescu, regizată inventiv, cu imaginație și ritm, studenta Nona Ciobanu a exploatat inteligent disponibilitățile ludice ale trupelor. Dar probabil că momentul de cea mai înaltă originalitate, revendicat de la o dilatare în extremis a textului dramatic, a fost *Nunta* de A. P. Cehov, realment un spectacol șocant ca viziune, care o atestă pe Beatrice Bleonț ca pe un talent regional de forță și personalitate. Din păcate, nu am văzut, din bogata serie de spectacole ale studenților de la Academia de Teatru și Film, *Farsa celor trei cocoși*, după Anton Pann, în regia lui Grigore Gontă.

Am lipsit și de la alte spectacole. Nu ascund că așa fi vrut să văd, în regia aceluiași Grigore Gontă, spectacolul Teatrului Dramatic din Constanța cu *De ce a murit Tarlekin*. Am avut noroc, pe de altă parte, să văd, ceea ce nu am reușit la Cluj, *Prostia* e nemuritoare, după I.L. Caragiale, în regia lui Alexandru Dabija. Aici, Dorel Vișan, lucru confirmat și de premiul obținut, a fost cu adevărat irezistibil. În fine, din Basarabia au venit trei teatre. Teatrul „Lucafeală” din Chișinău cu *Testament* de Georgehe Ursachi, în regia autorului, o farsă inspirată din lumea satului, jucată vesel, cu accent pe umorul de situație și caracter, de replică, uneori, fără altă pretenție decât aceea de a crea buna dispoziție, prin urmare, interpreți, atât cât le-a stat în putință, au „tras” de „joc”, urmărind efecte și nu nuanțe. Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți cu *Transfer de personalitate* de Dumitru Solomon, într-o regie de o factură deosebită, în comparație cu montările din țară ale piesei, datorată lui Anatol Pânzaru, a propus un spectacol gândit și realizat în manieră parodică, de un comic savuros, nu obținut însă cu orice preț, ci printr-o tratare spirituală a celor câtorva personaje ce reprezintă „puterea” polițienească. Regret, în schimb, că am scăpat spectacolul Teatrului „Satiricus”, teatru despre care nu știam că există, intitulat *Unde mergem, domnilor?*, după I.L. Caragiale, în regia lui Sandu Grecu. Nu pot să nu amintesc, de asemenea, și prestația studenților de la Universitatea „Hyperion”. Deși fragmentele din *La Illici*, prezentate de o clasă ce o are ca profesoară pe Adriana Popovici, au avut mai mult o valoare de studiu, de exercițiu, fără să surprindă adevărată și atmosfera capodoperei soresciene, starea ei de spirit atât de specifică.

Deși așadar aproape în anonim, în fața a puținii spectatori, comentat doar în treacăt în presă, poate și pentru că a fost găzduit, deocamdată, de un teatru fără firmă, dar pus, se pare, pe fapte mari, Teatrul „Pan”, *Festivalul Veseliei*, remarcabil și prin efortul pe care organizatorii l-au făcut pentru acordarea unor premii substanțiale, are toate șansele să devină, depășindu-se incertitudinile inerente oricărei început, dar și confirmându-le pe inițiatorilor, criticul mereu neobosit Valentin Silvestru, un veritabil camaval al deschiderii stagiunii teatrale în București. Îl văd extins chiar în stradă prin practicarea unor forme de teatru tradițional, total. În așa fel încât timp de două săptămâni pitoresca stradă Lipsăni să nu fie numai un vad al comercianților, ci și al actorilor.

Ion COCORA

FILM

Timpul privirii lucide?

Fiindcă tot aud vorbindu-se de *disidență* și de cele mai multe ori în termeni de-o vulgaritate stupefiantă, vreau să spun că în cinematografie a existat o – hai să-i spunem altfel – *rezistență* în filmul documentar. Documentarul opera cu realitatea însăși și, de cele mai multe ori, realitatea trebuia întoarsă pe dos. Un scenariu de film de ficțiune îl puteai controla, pe când realizarea unui film documentar – nu! Evident, la „jocurile” de după '89, documentarul a fost uitat și nu asta mă întristează, ci faptul că atunci când toată lumea spera într-un reviriment în ceea ce privește genul, documentarul a intrat pe o linie moartă, în parte grație difuzării, dar mai ales lipsei de apetit a cineaștilor. Sunt câteva excepții, printre care

șima mon amour realizat de Alain Resnais. În ce mă privește, l-am apreciat îndeosebi pentru asumarea „nepunții” – cu viziunea clară că drumul până la adevăr este îngrozitor de greu și de dureros și că este normal să fii cîstint tu cu tine însuși, ca documentarist, când abordezi un subiect de asemenea proporții. Regizorul a reușit tocmai asumându-și eșecul căutărilor, surprinzând însă esența: nu a venit încă timpul pentru ca toate adevărurile (în multiple variante) să fie așezate cap la cap și să ducă la elucidarea tragismului timișorean, mult mai crunt ca cel bucareștean și să declare la final: „Acest film nu are sfârșit”.

Și totuși filmul documentar a pălit inexplicabil în ultimul timp. M-am întâlnit de curând cu o

UN FILM SCRIS ȘI COMENTAT DE
VLADIMIR TISMĂNEANU

UN FILM PRODUS ȘI REALIZAT DE
DINU TĂNASE

și tu – deci nu mai poți savura o „confuzie” umană. Ce spunea persoana (îmi vine să-i spun *becher*, dar nu e!)? – Pe cine mai interesează adevărurile trăite de noi?! Pe cine mai interesează suferințele comunismului?! Trebuie altceva, absolut altceva! decretă el justițiar, pozând în cunoscător al „bursei” filmului. În acest context a apărut filmul lui Dinu Tănase (debut ca documentarist) și Vladimir Tismăneanu, documentar de arhivă cu un comentariu „de autor” și cu un titlu superb: *Condamnați la fericire*. Dinu Tănase este unul dintre importanții regizori și operatori ai generației '70. Dacă ar trebui să-i dau – nu un calificativ, ci să-l definesc într-o economie de cuvinte, aș spune că este *regizorul care nu a ratat niciodată*. Ba chiar a realizat unele opere de excepție (*Concert pe muzică de Bach*, *La capătul liniei*, *Doctorul Poenaru*), iar pentru mine în mod deosebit *Trei zile și trei nopți* după romanul lui Ivasiuc, *Apa*, pentru că ține de puterea regizorului de a ecraniza un scriitor extrem de complicat în zona imaginii cinematografice, un intelectual profund, uneori ermetic și care intră în zona subconștientului, nu în cea a verbului declanșator de acțiune imediată.

Pentru filmul de azi, Dinu Tănase a apelat la *arhivă*. Primul punct câștigat. O imagine care nu poate fi anulată, fiindcă a ține de ceea ce numim eveniment consemnat în istorie. Și filmul a avut, la premiera de la Costinești, un numeros public care a trăit mai bine de o oră o istorie, uneori respirând odată cu ea. E

drept, materialul de arhivă se poate monta uneori confuz. Istoria privită de oricare dintre noi este un element de *comentat*, nu de arătat pur și simplu. Dacă în zona imaginii, cu mici excepții, lucrurile au un curs normal și anii condamnării noastre la „fericirea comunistă” (căci despre ea este vorba) sunt arătați în toată splendoarea epocii, în ceea ce privește comentariul, el este clar o *opinie* și nu neapărat una legată organic cu filmul. Vladimir Tismăneanu comentează cei patruzeci și cinci de ani de comunism nu cu luciditate, ci cu *patimă*. Au fost voci care au vorbit de partizanat. Nu e vorba de așa ceva. Este doar o *patimă* nedisimulată și comentatorul nu vorbește cu durere (firească pentru noi), ci cu ură (uneori) și cu apăsare pe cuvinte (frază aceea ușor disprețuitoare care nu lasă loc sentimentalismului), iar acest lucru dă un alt sens filmului. Da, este un veritabil manifest anticomunist, citit de un tip inteligent, scris de același tip inteligent, băiat de nomenclaturist în epocă și încă unul cu greutate. Apoi *disident* – cu câteva cărți în America de o reală valoare. Văzând filmul, documentar veritabil, de respirație, un lucru – vorba lui Dinu Tănase – „de care aveam nevoie, era necesar”, mi-am dat seama că nici acum nu a venit timpul *privirii lucide*! Pentru că, oricât de inteligent este Vladimir Tismăneanu, răfuiala cu istoria trăită de noi toți nu este cea mai bună formulă de a intenta un proces comunismului. Acest sistem trebuie analizat în profunzime și poate că asta a sperat regizorul de

la un talentat scriitor care plecând din țară ar fi putut să aibă o mai mare detașare. Dar – și aici este necesară o altă observație – poate că tocmai plecarea i-a făcut pe unii mai vulnerabili, consecința unor destine, fie făcute praf fie luate de la capăt în necunoscut, cu eforturi uneori uriașe. Te cuprinde disperarea, este adevărat, când vezi „alte măști aceleași piesă”, dar sunt căvlucuri în care o parte a nației chiar a crezut – cum ar fi momentul '68 și mă opresc aici, pentru că istoria a avut deschiderile ei și apoi călușul pus în gură și nu întotdeauna cu un plan diabolic. A existat în „condamnarea noastră la fericire” și iluzie și aspirație. Din păcate, s-a ales praful și acum credem în altceva și nu știm dacă și de data asta se va alege praf.

Condamnați la fericire rămâne un documentar necesar. Dar cred că apariția lui va declanșa în timp o altă dorință de a vorbi despre cele întâmplate la noi. Pentru asta trebuie mai puțină *patimă* și mai multă *știință* și informație. Iată de ce filmul despre care v-am povestit este unul „de autor”, adică o *opinie*, cum și cel realizat de Lucia Hossu-Longin este tot o *opinie*, iar cel al lui Ovidiu Bose este poate cel mai adevărat dintre ele. De ce? Pentru că în *Timișoara '89* există *îndoiala*, sentiment pe care îl asociez unei creații autentice. În celelalte două domină *demonstrativul*. Încă un motiv pentru a considera că acest film, realizat de Dinu Tănase și mai ales de Vladimir Tismăneanu, nu are sfârșit.

Laurențiu DAMIAN

Memorialul durerii serialul de televiziune al Luciei Hossu-Longin, care a ținut trează conștiința telespectatorilor, prin adevăruri dureroase, prin destine frânte, prin mărturi de la dreptul cutremurătoare, serial care a convins mai mult în plan uman decât estetic, mai ales că ultimele episoade neglijază aspectul artistic al punerii în pagină a unui discurs filmic. O notă aparte a făcut filmul documentar de autor al lui Ovidiu Bose Paștina, *Timișoara '89*, premiat și elogiat mai ales pentru stilistica sa amintind de acel tulburător *Hiro-*

persoană (nu are datele de a fi considerat *un personaj*) care prin '84 îmi vorbea despre cum să facem filme cu eroi pozitivi, iar acum elogia „rețeta” americană a filmului de casă, fiind implicat în difuzarea acestuia pe piața românească. Persoana era prea simpatică în argumentație ca să-i mai amintesc de crezul și argumentația anterioară. De ce să o fi făcut? Este mult mai important pentru mine să descopăr lipsa de substanță a unui ins fără să-l contrazic, fiindcă atunci când o faci, îți preia argumentele și devine un hibrid, ceva între el

TV

Scaunul catodic

Revoluția (ca mișcare a unui corp în jurul altui corp la fel de cerească) este opusă rotației cadrelor pe degetul propriei axe. Revoluția presupune schimbarea funcționării unui sistem, sau a musai două sub-sisteme. La început, după furtună, ies la iveală, la mal, algele și refugiații sociali. Societatea de caste, „coledzii” și decretate este înlocuită de o societate de clase. Ei bine,

contează enorm stratul pe care îl încați, cota pe care o porți și „istoria” pe care o aduci deodată cu numele tău. Între competență și performanță mai există și execuția, ca stadiu al interpretării unei parituri. Și aici e aici, nu poți fi profesionist după trei ani, ci după trei generații cu pian în casă, nu cu studii la școala populară de artă, nu poți fi „renumit” decât numai după ce ai câștigat

măcar un concurs, măcar balcanic, nu când te îneci, ca Ilie Dumitrescu, la mal (veți vedea).

TVR e plină de fătuci împodobite „de seară” și cu bigudiuri ca la Pomăria (loc eminescian de rezonanță), cu băietani căznii, copii nelegitiți ai tehnologiei de ascultare și cu câte un invitat cumplit meșteșugit de te „trăznește” în moalele capului. Ei selectează și interpretează (sic!) informația.

A. Toader, ingineră, rudă a cuiva, de prin RTV, pe care deseori am trecut-o la observații speciale pentru vocea sa calmă și pentru ținuta sa simplă și, pe alocuri, chiar elegantă, se pare că A-a spus decât procente de adevăr din

„croaziera” UNESCO. Că nu știu ce figură tragic de ridicolă, demnă de ilustrat nanismul hipofizar nu vede decât „zile de viol și răs”, e o chestie. Că nu te duci cu oricare brigadă artistică prin Europa (centrală, deocamdată), e altă chestie. Dar să nu vezi decât negrul acolo unde mai apare și griul contactelor de conveniență, poate chiar și albul contactelor adevărate, e o boală. Sau poate trebuie să te bifezi undeva, pe o listă provincială? Am remarcat aceeași înrâncenare și la un radiofonist, parcă Șincan (credeam că-i pseudonimul unui reporter frenetic pierdut printre schelele SSMD-ului de odinioară). Și știți care-i pricina din care

înflorește toată gherghina? Purtătorii de reportofone au fost evacuați din sală pe stradă, la bisnă, încă de la prima conferință de presă. Ca la români!

Ce să ne mai mirăm de comentariile epileptice („inalt, în careu”) ale câte unui băiat de mingi, de traducerea prost argotizată a unui serial de talk show (Midnight caller), de șoflegierea la prima vedere și încultă a altor filme („Londra de vest”, mai treacă meargă, dar „germanul urmaș să piardă război”, cum am auzit pe SOTI, nu există!), de invitare la o ședință de psihoterapie!

Nicolae ILIESCU

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Localism creator

Din 1990 apare la Bistrița periodicul de literatură, artă și cultură generală *Minerva*. Redactor șef: Valentin Raus. Redactor șef adjunct: Cornel Cotoșu. Redactori: Ion Moise, Aurel Podaru.

Cei ce cunosc istoria presei (fie și doar a celei culturale) își vor fi amintind că în cuceritorul oraș nord-ardelean păstrător de monumentalități medievale a mai apărut cândva o publicație cu acest titlu: *Minerva* din 1891-1894, înregistrată de Ion Hangiu, în al său *Dicționar al presei literare românești* (1987). La acel „diar” literar, beletristic și de distracție au colaborat Coșbuc, Ion Pop-Reteganul, I.G. Barițiu, Petre Dulfu și în paginile lui a debutat (ca... poet) Ilarie Chendi.

Noua *Minerva* bistrițeană însumează, în proporție covârșitoare, semnături necunoscute, fără a rămâne, totuși – în pofida difuzării, probabil, limitate – o publicație de aspect provincial. Este, dimpotrivă, o revistă de concepție europeană, de largă și receptivă deschidere, de ținută distinsă. Tipărită și paginată sobru, cu un antet incluzând efigia zeiței tutelare, ea conține, pe prima pagină, în chenar, sub genericul *Adsum*, articolul de fond (înlocuit, la nr. 25, de un poem), iar în foileton interviuri. Când spațiul nu este integral ocupat de aceste materiale, alături de ele apar versuri și ilustrații. Pagina a doua adăpostește constant un *Dicționar Minerva*, deosebit de util, rezervat unor scriitori ce traversează stadiul debutului sau, în orice caz, încă nu au ajuns la notorietate, dicționar ce cuprinde, în afară de date bio-bibliografice, extrase din recenzii și articole critice. Celelalte pagini oferă cronică literară, cronică plastică, informație despre „cartea străină”, relații privind zestre și mișcarea culturală regională, ese, istorie literară, note de călătorie peste fronturi, corespondență intelectuală de pe mapamond, traduceri, medalioane de scriitori străini (clasici și contemporani), memorialistică, jurnal – și, bineînțeles, literatură originală. În teritoriul acesteia (al literaturii de imaginație): multe, multe debuturi. În poezie, mai ales, firește, dar și în proză.

Ce va rămâne din literatura publicată, aceasta e o altă chestiune. Sita imensă, deasă a Timpu-lui cerne, fără milă, totul. Un periodic brăzdează însă istoria spiritualității unei națiuni nu numai pentru a spori tezaurul de valori perene, ci și pentru trezirea și răscolirea conștiințelor, pentru provocarea unor valori de intelectualitate. Al. Dima vorbea de „localismul creator” și, prin animarea la Sibiu a grupării „Thesis”, el a căutat, în perioada interbelică, să stimuleze în ținut însușirea culturii și creativitatea.

Ceva analog realizează în prezent, asemenea altor publicații, *Minerva* bistrițeană. Mobilizând talente și inteligențe locale, atrăgând și personalități din Capitală și de pe tot cuprinsul țării (Ioan Alexandru, Mircea Ivănescu, Corneliu Ștefanache, Daniel Drăgan, Bedros Harasgian, Terényi Ede, Alexandru Pamfil ș.a.), găzduind, în grupuri, poeți din late orașe (Târgoviște, Ploiești), ea însuflă elanuri și ambiții intelectualității

rezistenței la politica fascistă de deznationalizare. Pe lângă acest sens primordial, producția literară nord-ardeleană prezintă însă, fără îndoială, și un interes specific, inerent naturii sale proprii. Ea include, dacă nu valori, cel puțin virtualități artistice.

Lirica nord-transilvană assemblează o gamă largă de modalități – de la cele nemijlocit folclorice la acelea ale poeziei de rafinament imagistic – aduse, desigur, toate, nu doar la nivelul posibilităților fiecăruia dintre făuritori, ci și la un anume diapazon specific melosului poetic întreținut de publicațiile apărute în deceniu al patrulea în ținutul străbătut de Mureș și Crișuri. Indiferent la ce școală și-ar fi

Coșbuc și mai cu seamă la Șt. O. Iosif.

Adoptând drept criteriu de clasificare situația în raport cu structurile lirice moderne, poezia ce alimentează paginile cotidianului *Tribuna Ardealului*, mensuralului *Viața ilustrată* și hebdomadurului *Săptămâna* ar putea fi divizată în patru sau cinci compartimente. Versurile lui Ionel Bulboacă și ale unor verficatori țărani ca Gavrilă Bolog, sunt de factură direct folclorică. Cu Teodor Ciceu și titus Poienaru părăsim teritoriul folclorului, dar nu și climatul său, ambii poeți (doar mai cu seamă primul) cultivând cel mai tipic tradiționalism semănătorist, plin de sentimentalisme, sfătoșenii, neaoșisme, țărănisme, gingășii și dulcегării. Prin Dionis Fărcășiu, Iosif Morușan și Ion Cherejan, lirismul iese cu totul (cel puțin formal) din orizontul tradiționalismului radical, pășind în acela al simbolismului. Ia naștere un fel de neosimbolism autohtonizat, dizolvat (total sau parțial) în tradiționalism: în cel interbelic. Numiții poeți scriu mai ales în vers liber, operează, adesea, nu cu simple reprezentări, ci cu imagini, întrebunțează sugestia, comunică stări psihice necristalizate, fluide, cultivă nuanța. Alți poeți (F. Păcurariu, Valentin Raus, Victor Ilieșiu) profesau un tradiționalism cu infiltrații nu simbolice, ci „moderniste”, cu stilizări proprii modurilor lirice – celor de nuanță ardeleană în special – din deceniile interbelice (al patrulea mai ales) și nu din perioada începutului de veac. Pur tradiționaliste, fără elemente de „modernism”, sunt poemele lui Ștefan Căprariu, tânăr dintre cei mai promițători la data debutului, dar dispărut în curând din literatură.

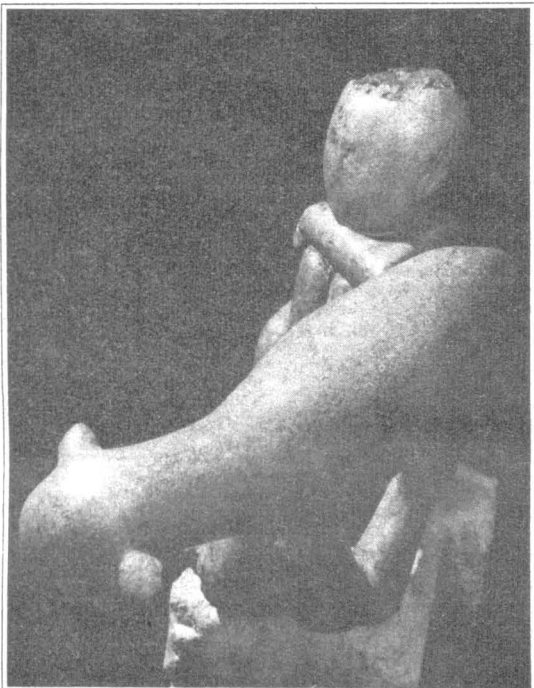
În proză e mult amatorism, mult dilatatism – mai mult chiar decât în poezie –, multă superficialitate și improvizare. Și încă și mai mult anacronism artistic. Au apărut însă și texte ce merită a fi scoase din cripta uitării. Nu numai în cele două volume publicate de către Editura românească din Ardeal de nord (E.R.A.N.): Valentin Raus, *Pe lângă păcat*, Eugenia Mureșan, *Învierea fariseului Eleazar*, și în culegerile de schițe *Popasuri* a lui Iulian Chitta, dar și în periodice există lucruri care suportă lectura. Bineînțeles, o lectură înțelegătoare. *Pe lângă păcat* (1943) e, fără îndoială, o carte reprezentativă atât pentru proza ce se scria în 1940-1944 n ținutul răpit cât și pentru orientarea și posibilitățile de atunci ale autorului. Narațiunile pe care le înmănușează sunt (și prin tematică și prin limbaj) în tradiția prozei ardelene. Nuvela titulară cuprinde filmul unei iubiri ce nu se poate realiza, căci ar duce la incest, și, nerealizându-se, provoacă tragedie. Fiica unui țăran e curtată de tânărul primar al satului care, pe de altă parte, se judecă de mult cu tatăl ei, pentru pământ. Acesta din urmă interzice fiicei sale să stea de vorbă cu primarul, chiar și după ce el renunță la acțiunea în justiție. Nu-]

înmoaie nici înbolnăvirea fetei, pe care o lasă să moară, de inimă rea. La sfârșit destăinuie primarului că fata pe care voise să o ia de soție îi era soră. În același climat, naturalist, se consumă drame înăbușite și în alte câteva nuvele. Cu totul deosebită de proza lui Valentin Raus este aceea a Eugeniei Mureșanu: o proză eminamente feminină, anemică în bună parte, laguros intimistă, fadă, adesea, nu însă fără zone de reală finețe, de agreabilă gingășie, de stilizări grațioase. Scenele de „carte cu jucării”, bunăoară, sunt punctate de suavități, sursa acestora fiind candorele celor doi copii, Val și Lala, care, împreună cu mama lor și cu teribila bunică, cea cu ochelari „ca niște balauri, care văd tot, știu tot”, populează micile narații. Cele mai caracteristice dintre istorisirile lui Iulian Chitta înfățișează drame și tragedii mute, precutec fie la țară (în Ardeal sau în Macedonța), fie în lumea „de la fund”, gorkiană, a micului oraș transilvănean. Tehnica, elementară, e mereu aceeași: expunere de secvențe. Dintre prozatorii needitați, cei mai substanțiali sunt Mihail Pop și Coriolan Dragomir. Sfera tematică a narațiunilor celui dintâi e aproximativ aceeași cu a schițelor și povestirilor lui Iulian Chitta, dar mijloacele sale sunt mai sobre. Povestirile lui Coriolan Dragomir excelează prin caracterul lor eminamente epic, fiind istorisiri de întâmplări teribile, unele, altele – relatări de situații comice. Tehnica e cea tradițională, de pronunțată nuanță ardeleană.

O critică literară, în înțelesul propriu al termenului n-a existat în ținutul nordic, subjugat. Poeții și prozatorii se recenzau între ei, cu amabilitate. Tot ei scriau esuri, articole comemorative, medalioane. De interes mai mult local sunt și articole de istoriografie literară și de folclor publicate (în *Tribuna Ardealului*) de către Gh. Dăncuș (și reproduse, acestea din urmă, în volumașul *Literatura populară*, 1945).

Notabile rămân unele realizări pe tărâmul scrisului documentar. După cărți tipărite la Cluj, în 1944, sunt și azi lucrări de referință: *Cazurile lui Varlaam*, „prezentare în imagini” de Floarea Mureșanu și *Mărturia culturale bihorene* de Vasile Vartolomei.

Literatură scrisă în cei patru ani de urgie în zona vremelnice pierdută a Transilvaniei este – ca fenomen – produsul tragediei istorice trăite atunci de poporul român și ea reflectă condiția spirituală mizeră – efect al stării de captivitate – la care s-au văzut condamnați cei aproape un milion și jumătate de români ajunși, vorba poetului Andrei Mureșanu, „scavi iarăși pe vechiul lor pământ”. Dună – rea, cea literatură a fost hrana sufletească zilnică a unui neam oroposit și, implicit, expresia voinței lui inebnabile de a-și păstra intacte graiul și sufletul.

Vasile Gorduz, *Conversând cu o oaie*

umaniste din zonă, acționând în același timp și ca factor de integrare, de fuziune spirituală pe plan național, de facilitare a deschiderii spre Europa și spre întreaga lume.

În numerele pe anul acesta, *Minerva* a considerat cu cale să publice și un studiu al meu, aflat la dispoziția redactorului-șef de peste un deceniu. Menit să prefateze un volum ce n-a mai apărut, studiul înfățișează literatura tipărită în perioada 1940-1944 pe teritoriul căzut, prin dictatul de la Viena, în captivitatea horthistă. Acea literatură – și, în genere, situația culturii românești din Transilvania septentrională într-un „moment necunoscut celor mai mulți dintre cititorii de azi, e oportun, cred, a comunica și celor ce nu au văzut periodicul bistrițean, studiul consacrat ei acolo – într-un foarte succint rezumat. Pentru românii din zona ocupată în timpul războiului a Transilvaniei, scrisul în limba lor a devenit, în acei ani sumbri, prin însăși existența lui, și indiferent de calitate, un mod al

agonisit cele dintâi noțiuni de poezie, producătorii nord-ardeleni de versuri cultivă, aproape toți, timbrul minor, jeliurea discretă, reveria și contemplația, nu ocolesc afectarea, artificialul, ba, din contră, se întrec în a zice „frumos”, în a stiliza și edulcora. Acei ce scriu altfel, neafectat și neînzorzonat, se integrează, totuși, și ei, în același curent, prin evitarea cu consecvență a „urâtului”, prin observarea, în limbaj, a regulilor purismului și puritanismului lingvistic celui mai strict, prin calofiliism. N-a existat în rândurile poezilor (și nici al prozatorilor) din Transilvania nordică nici un „decadent” sau avangardist. Cu puține excepții, acești poeți, oricare le-ar fi mijloacele, sunt voci ale patriarhalității, modul lor sufletește perpetuând – cu firește adaptări, cu „modernizări” – climatul liricii de structură tradițională, și mai ales de sensibilitate rurală, de la începutul secolului. Tipul de poezie ce proliferază perin ei urcă, prin Emil Giurguciu, George Boldea, Teodor Mureșanu, M. Beniuc – la Goga, Topârceanu,

Anecdote teatrale

Dintotdeauna, teatrul ca instituție și toți slujitorii și slujbașii săi au exercitat o mare fascinație asupra muritorilor de rând. Actorii, în dubla lor ipostază de fabuloase personaje și de modești cetățeni, au creat, voluntar sau nu, o adevărată mitologie apocrifă în jurul lor, ca și unii dintre dramaturgii, de altfel, așa că se poate vorbi de o istorie paralelă, pe lângă cea oficială, a teatrului, de multe ori definitorie pentru descifrarea unei personalități sau alteia. Pasionat istoric de teatru, britanicul Donald SINDEN, ajutat de o adevărată echipă de asistenți, a reușit să adune într-un volum impresionant, circa 400 de mărturii despre toate personalitățile teatrului american și britanic, de la Shakespeare și Marlowe încoace. Dincolo de umorul pe care uneori îl au, aceste scurte istorisiri reușesc, de multe ori, să surprindă o trăsătură interesantă și inedită a unuia dintre cei ce au marcat istoria scrisă sau nu a teatrului de limbă engleză. Vom prezenta și noi câteva dintre cele mai interesante texte cuprinse în volumul „Theatrical Anecdotes” de Donald SINDEN.

se află un jocheu ce după terminarea cursei se trezește spunând: „Stop! Ce-ar fi să alegăm puțin?” (naratorul se referă la montarea piesei sale de către Lindsay Anderson, cu John Gielgud și Ralph Richardson). Dacă la „Contractorul” (prima piesă a lui David Storey) regia părea mai curând empirică, de data asta, ea era mai discretă, dar în schimb mult mai subtilă:

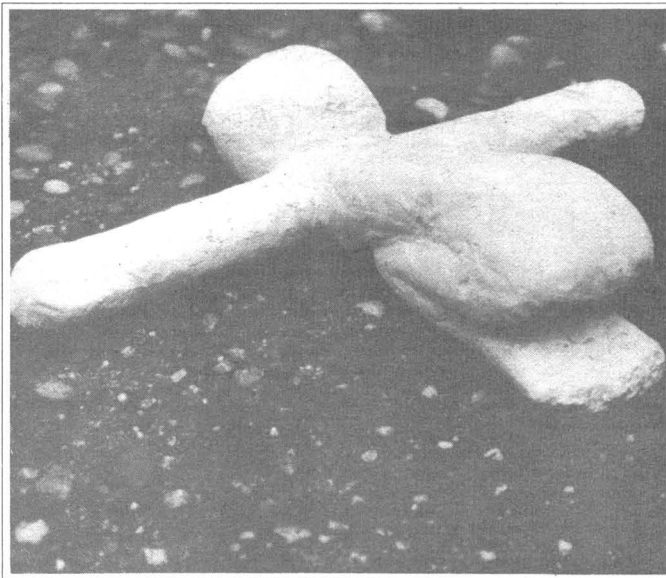
— E imposibil pentru un actor să stea pe scenă timp de 25 de minute fără să se miște, Lindsay (Anderson)!

— Au trecut 25 de minute?

— Nu, dar mă simt de parcă ar fi trecut.

— Atunci, mișcă-te, dacă simți că trebuie, John (Gielgud, n.n.)!

numit doriță”. Am așteptat vreo două sau trei zile, dar tânărul actor, numit Marlon Brando, nu s-a ivit. Când deja încetasem de a-l mai aștepta, a apărut într-o seară, însoțit de o fată, din genul pe care le-am numi „puicuțe”. Cum a sosit, a întrebat de ce nu este lumină, drept pentru care i-am răspuns că am avut o pană. Fără să aștepte, s-a apucat de treabă și a reparat-o imediat, după care a descoperit și necazul cu vecerurile și a reparat, de asemenea, canalizarea. După ce a pus lucrurile în ordine în Rancho, s-a așezat într-un colț și a început să citească rolul lui Stanley. După mai puțin de zece minute, Margo Jones a sărit în sus și a tras un chiot. „Sună-l pe Elia Kazan imediat. Tipul e O.K. Se pricepe la toate și citește

Vasile Gorduz, Conversând cu iarba

Asta ținea până când se atingea un anumit punct:

— E ciudat dar, tot stând aici, am ajuns să nu mi mai vină să mă ridic, Lindsay.

— Atunci, stai în continuare, John.

— Bine, stau.

După premieră, într-una dintre cronicile scria: „Atât de perfectă era concentrarea actorilor încât, într-unul dintre momentele de tăcere adâncă, un soarece s-a strecurat în scenă, s-a uitat atent în jur, la actorii așezați pe scaune, și-a satisfăcut curiozitatea și a ieșit. Nici nu m-am surprinde dacă și această apariție a fost temeinic și istovitor exersată, căci intrarea și ieșirea au fost perfect executate.” (Cel care povestește este cunoscutul dramaturg David Storey.)

Din nu se știe ce motiv, ne-am trezit că electricitatea și canalizarea s-au stricat în același timp. Așa că seara iluminăm încăperile cu lumânări, iar pentru necesitățile fiziologice, oaspeții erau nevoiți să dispară prin tușuri (acțiunea se petrece în casa de odihnă din Texas, a dramaturgului Tennessee Williams, n.n.). Ei, cam pe-atunci am primit un telefon de la Elia Kazan, care mă informa că îmi trimite un tânăr actor pe care-l crede foarte talentat, ca să citească pentru mine rolul lui Stanley din „Un tramvai

perfect”. Brando a zâmbit puțin, dar n-a arătat nici un fel de altă emoție, deși rolul lui Stanley Kowalski era primul rol important de teatru ce i se oferise. După aceea, am cinat și am citit poezii, după care ne-am dus la culcare, dar pentru Brando nu exista nici un pat, așa că s-a ghemuit pe podea, într-o pătură. (Cel care povestește este dramaturgul Tennessee Williams, în piesa crăiua s-a lansat, ca actor de teatru, Marlon Brando, în regia mentorului său, Elia Kazan.)

Pe vremea când repetam cu Peter Brook la spectacolul său „Visul unei nopți de vară”, el a decis să invite un grup de copii la repetiții, deoarece considera că observațiile lor i-ar putea fi utile. Marea majoritatea a copiilor, deși le plăcea la repetiții, nu prea reușeau să înțeleagă mai mult de jumătate din acțiunea piesei. Așa că, la sfârșitul uneia dintre repetiții m-am apropiat de o fetiță și am început o conversație cu ea despre piesă:

— Ți-a plăcut piesa?

— Oh, da, foarte mult.

— Și ai priceput ce se întâmplă în ea?

— Oh, desigur.

— Dar zănela ți-a plăcut?

— Foarte mult.

— Ți-ar fi plăcut mai mult dacă ar fi avut aripioare argintii și volouri?

— Nu. Mie îmi plac mai mult așa, când poartă hainele lor normale. Nu-mi pasă de aripi și alte prostii.

— Ai mai fost la teatru?

— Da, de mai multe ori.

— Tăticul tău lucrează într-un teatru?

— Da.

— Și ce face el acolo?

— E regizor.

— Și cum îl cheamă?

— Peter Brook.

(Această amuzantă convorbire a fost declanșată de actorul John Kane, care a jucat rolurile lui Puck și Philstrate în celebrul spectacol al lui Peter Brook cu „Visul unei nopți de vară”)

Moby Dick era un spectacol fără scenografie, pe o scenă deschisă, în consecință, actorii, odată intrați în spațiul scenic, deveneau vizibili pentru public. Spațiul scenei ținea locul punții balenierei „Pequod”, iar publicul ținea locul mării. Pentru scena întâlnirii cu balena, trebuia să coborâm o platformă în formă de provă, ca o barcă simbolică, deasupra lucrurilor din fața. Orson (Welles, n.n.), care îl juca pe căpitanul Ahab, mi-a spus: „Tu vei fi pentru mine ceea ce e Nebunul pentru Regele Lear. La scena când voi arunca harponul, ghemuiește-te, ca să mă pot urca pe tine, să pot fi văzut mai bine.” Totul a mers ca pe roate, până când a răcnit: „Am să-i scurg tot sângele acestei balene blestemată!” Scena fusese repetată de mai multe ori, dar într-o sală goală. Acum, când toate locurile erau tixite, lucrurile se schimbau în mod radical. Marinarii se sforțau să coboare incomodul edificiu în spațiul central, între rândurile de spectatori bine îmbrăcați, care se strângeau unii în alții pentru a nu fi călcați pe picioare de giganții murdari și duhniind a transpirație. Unei doamne, îmbrăncită mai tare, i-a zburat din mână cutia cu bomboane de ciocolată, aterizându-i pe genunchi, lucru ce a făcut-o să protesteze vehement. În plus, toți spectatorii din jurul platformei s-au trezit că nu mai văd nimic din ce se petrece pe scenă. Așa că s-au ridicat în picăpăre, făcându-i pe cei din spatele lor să răcnească: „Stați jos!”. În acest timp, Orson, cu harponul ridicat, urla, la rândul său, către publicul ce încerca să-i urmărească răzbușnătoarea vânătoare a balenei albe: „Gura! Liniște în sală!”

În cele din urmă a venit pauza. Eu, strivit sub picioarele mărețului meu coleg, am petrecut-o zăcând culcat pe podeaua cabinei. Eram complet extenuat și în partea a doua am început să mă bălbăi. Aici, trebuia să-l joc pe tâmplar, care avea un monolog lung despre faptul că Ahab îi ceruse să-i facă un picior dintr-un os de balenă. Abia începusem, când mă trezesc cu figura fioroasă a lui Orson, lipită de a mea, șoptindu-mi: „Șterge-o din scenă!” M-am holbat la el, apoi am tras un răsător: „Dumnezeu să te aibă în paza lui, căpitan!” și am ieșit. Pentru că nu existau culise, fusesem instruiți ca la terminarea scenelor noastre, să ne lipim de pereții scenei și să stăm nemîșcați acolo, până ne venea din nou rândul. Așa că m-am proptit lângă Joan Plowright, care-l juca pe Pip, musul. În timp ce înțepeneam pe poziție, ea m-a întrebat printre dinți: „Ce s-a întâmplat?” Eu i-am răspuns la fel: „Mi-a spus s-o șterg de-acolo.” Ea a început să-și piardă siguranța de sine: „Bine, dar monologul tău?” „Tăiat!”, i-am șoptit. În acel moment, ea a realizat că scena ei cu Ahab urma după acum dispartul monolog al tâmplarului, drept pentru care s-a repezit în scenă, turându-și textul. „O, căpitan, au pus mâinile pe mine, și alții și negrii deopotrivă și...” Era atât de incoerentă încât a reușit să-l descumpănească până și pe Orson, care a încercat să o tempereze, dar fără folos. Joan continua să turuie cu viteza unei mitraliere ceva despre alții care devin negri și negrii care devin albi, până când textul ei ajunsese să semene cu o reclamă pentru detergenți. După spectacol, m-am dus la cabina lui Orson și l-am întrebat de ce a decis să-mi taie atât de drastic textul. „Începeși să mă plictisești”, mi-a răspuns el scurt, lăsându-mă din nou fără replică. (Acest episod din cariera teatrală a lui Orson Welles este povestit de Kenneth Williams, unul dintre partenerii acestuia în montarea londoneză a piesei „Moby Dick”, unul dintre puținele eșecuri răsunătoare ale marelui regizor și actor.)

În românește de Radu BĂIEȘU

Poezia-i o faptă

Remco Campert s-a născut la Haga în 1929. Publică în diverse reviste literare din Olanda și Franța. Debutul în volum în 1951. Devine autor de mare notorietate; publică volume de proză (după care se realizează scenarii de film) și volume de poezie care apar în ediția Camper Compleet. În 1976 obține cel mai important premiu olandez pentru creație literară P.C. HOOFTPRIJS.

Timpuri mai bune

E vară în oraș
și fiecare îți dă impresia
c-a pus mâna
pe-oleacă de fericire.
Totul strălucește-n căldură
epiderme și case.
Consum fructe mai multe
măine fac patruzeci de ani
Și ieri s-a reușit pentru prima dată
Să se pună piciorul pe lună
dați-i păcii o șansă
și sperați în timpuri mai bune.

O poezie de îndurare

Așa cum te preumbli prin camera
de la pat la masă
pieptănându-te,
n-o să curgă niciodată vreun vers
așa cum rostești tu cuvintele
cu dinții pe gura-mi
cu urechea pe limba-mi
niciodată n-o să vorbească stiloul.

așa cum taci,
cu sângele-ți în trupu-mi
și privirea în răsufierea mea
niciodată n-o să tacă vreo poezie.

Plecarăa

Voi porni-o,
cu plăcere voi porni-o
cu adâncă bucurie și sunete de trompetă
voi porni-o.

De-o să mă chemi, voi porni-o
munca, îmbucătura și mâinile
mi le voi lepăda
De-o să mă chemi
voi porni-o.

De-o să mă chemi dimineața
la amiază sau seara.
În vis, pe trezie.
De mă chemi
Voi porni-o

Voi porni-o
chiar de mă vor schilodi
Chiar de-o s-ajung un olog
îngerii îmi vor pune aripi la căruță
Și voi porni-o!

Fericirea e posibilă

Deschide cartea de telefon
privește, nume și iar nume.
Și fiecare nume, un număr,
Și o adresă –

Fii fericit, dacă poți!

Poezie

Pentru ceea ce fac acum
Nu găsesc explicație.

Oare un om singur
pe-o insulă
în soare și-nfometat
ar simți nevoia
să scoată un ziar?

Așa scriu și eu acum,
întâi despre starea vremii.
După care citesc
și blestem,
dacă nu corespunde realității.
Din când în când însă,
îmi iese!

Poezia-i o faptă

Poezia-i o faptă
doveditoare. Dovedesc
că trăiesc, și nu numai.

Poezia e viitorul.
Gândul la ziua de mâine,
la alte pământuri,
la tine,
când vei îmbătrâni.

Poezia mi-e respirația
ea-mi animează pașii
adesea sovăitori
prin lumea
care așa îi și cere.

Voltaire a suferit de pojar.
Dar s-a întremat,
bând printre altele și vreo sută și douăzeci
de litri

de limonadă: e poezie.

Sau focol, spre pildă.
Limbi de flăcări răpuse-n cenușă
și reînviat apoi.
Poezie.

Fiecare cuvânt scris e o palmă
dată îmbătrânirii
În cele din urmă însă
învinge moartea.
bine-nțelese.

Doar că moartea e liniște
Ce se lasă-ntr-o sală
după ce-a fost rostită ultima replică.
Moartea-i emoția.

Un trup

Un trup ca jocul de șah,
alb contra alb.

Învîing reginele,
plecându-se, pline de bunăvoință.

Fotografii

Trebuie să-mi fac acum o fotografie
Dacă vrei să răzi mai târziu
Cu prieteni și cu prietene
ba chiar și singur.

Sunt tîntuit în noapte,
Noaptea asta am piroane-n picioare
bătute cu propria-mi mână
(totdeauna ne-o facem singuri).

Sed în scaunul meu încremenit noaptea asta
cu creionul în mână
și-n această poziție îmi pun ordine
în existență.

Ascult dangătul unui clopot
Care bate în noapte.
Bate iubire
Și atmosferă locală.

Scriu un drum în afară
Și un drum înăuntru
Stipulez câteva lucruri pline de-nsemnătate
Și clădesc astfel un trandafir din hârtie.

Nu-mi trebuie pălăria.
Nu. Noaptea asta n-am nevoie de pălărie,
Măine însă, probabil,
dacă asta s-a hotărât pentru toți.

Sunt bătut în cuie în noapte.
Noaptea asta aud orașul
respirând, și la rându-mi
respir alături de el.

Trebuie să-mi faci o fotografie
Dacă vrei să răzi mai târziu
Cu prieteni și cu prietene
Ba chiar și singur.

Din volumul „ALLE BUNDELS GEDICHTEN”
Editura DE BEZIJGE BIJ, Amsterdam, 1976
În românește de
Monica Săvulescu-VOUDOURIS

Piatra de matostat

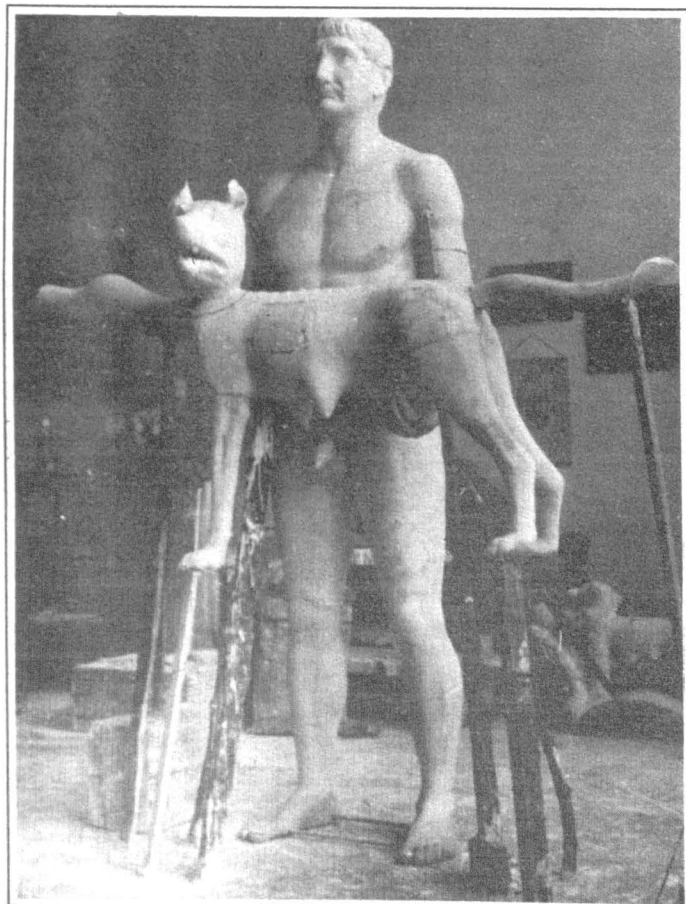
Frumoasele noastre rubine de toamnă. Ca niște balade.

... Și un turn împletit din mlădițe de salcie. E vremea când se adună vinul porfir din care – luați drum lung, vă rog – trebuie să închinăm o cupă și un rând de ulcele în sănătatea băieților ce ne-au umplut ziua de miercuri cu tămăioasa bobului de bronz ajuns să spargă victorii. I-am bătut măr pe belgieni. Ani în șir, miercurile de la jumătatea lui octombrie ne-au fost prag de palidă idilă sau gură de scorpie neagră. Eram duminatul cel mai dulce de pe toate bărgănele unde se rostogolește o minge. Acum – să batem într-un stâlp de chihlimbar c-o piatră de matostat – suntem căruța care trece iscusit prin sublimile nopți ale culesului de vii. Și trebuie să vă mărturisesc că altfel umblă creionul pe hârtie când luna-și împerechează logodnele pe un fluture bătând din călcăi și construind pagode.

Se destrăbălează inima prin vocale, risipind coafe cu must, închipuie picturi naive în scoarța nucilor, sau toarnă doi pumni de apă în râul Doamnei pe ceafa soarelui asfințind între Craiova și Banumărăcine.

Trăim seri de octombrie cu orații de nuntă. Pentru viața de vie urcând roșie în brațele unui fag galben. Rând pe rând, timp de două ore, am strigat, am blestemat, am topăit pe mari altare de foi de cort, ne-am răstignit, ne-am vindecat, am urlat cântece de străpuns rechinii cu sulița, am înjurat de s-au încrâncenat colinele Odoștilor, liliacul orașului de aur și pielea Mării Negre, iar la urmă am răs fericiti și ne-am îngropat într-un somn adânc și plăcut, respirând poduri de fân, aromele mustului curgând în linuri, vânt proaspăt de pe fâgașele câmpiei. Iată, am dat în spic și nu ne-am scuturat. Rămâne, acum, să învingem și la Paris și la malul bogat al Mediteranei.

Fănuș NEAGU

Vasile Gorduz, Nașterea poporului român